

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

PEDAGOGIKA.
NAUKOWE WYSZUKAJ

Sopot
30.10.2015 - 31.10.2015

Część 2

СБОРНИК
НАУЧНЫХ СТАТЕЙ

ПЕДАГОГИКА.
НАУЧНЫЙ ПОИСК

Сопот
30.10.2015 - 31.10.2015

Часть 2

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Cena (zl.): bezpłatnie

Zbiór raportów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Pedagogika. Naukowe Wyszukaj" (30.10.2015 - 31.10.2015) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. - 64 str.

ISBN: 978-83-65207-44-9

Część 2

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Komitet Organizacyjny Konferencji:

1. W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
2. A. Murza, (Zastępca Przewodniczącego), Ukraina;
3. В. Куц, д.т.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия.
4. Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;
5. L. Nechaeva, dr, Ukraina;
6. М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия.
7. A. Prokopiuk, dr, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Polska;
8. A. Tsimayeu, dr, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus;
9. Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązującym jest odniesienie do zbioru.

"Diamond trading tour" © Warszawa 2015

ISBN: 978-83-65207-44-9

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ

SEKSCJA 13. PEDAGOGIKA. (ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)

1. Fomina S. B.....	5
FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN TEACHING UNIVERSITY STUDENTS	
2. Карпенко Н. М., Смелянська В. В.....	9
ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	
3. Хайдарова О.С.	15
ДО ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ПОМІРНОЮ РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ	
4. Подпорина Н.М.	18
ОСОБЕННОСТИ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ	
5. Бобаль. Н. Р.....	21
INTERCULTURAL LANGUAGE TEACHING: PERSPECTIVES ON COMMUNICATION.	
6. Чорновіл І.С.	25
КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ОДНА З ВАЖЛИВИХ СКЛАДОВИХ ЙОГО ПРОФЕСІОГРАМИ	
7. Varabash I.....	28
TEACHING PRACTICE AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS-PHILOLOGISTS	
8. Koval V. A.	33
CONTENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS-PHILOLOGISTS	
9. Рябченко С.В.	39
ЛЕКЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ	
10. Bandurov S. O., Topalov E. M.	43
THE INTEGRATION OF KNOWLEDGE IN PHYSICS AND ENGLISH IN TRAINING PHYSICS AND TECHNOLOGY STUDENTS	
11. Чемоніна Л. В.	46
ФОРМУВАННЯ МОРФЕМНО-СЛОВОТВОРЧИХ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ТЕКСТУ	

12. Чорновіл І.С.	49
КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ОДНА З ВАЖЛИВИХ СКЛАДОВИХ ЙОГО ПРОФЕСІОГРАМИ	
13. Фролова О.О.	52
УПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦКУРСУ «СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ФА- ХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СУДНОВОДІЯ» У ПРОФЕ- СІЙНУ ПІДГОТОВКУ ДО РОБОТИ В МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНОМУ СУДНОВОМУ ЕКІПАЖІ	
14. Korolova T.V.	56
PROFESSIONALLY ORIENTED TEXTS AS A BASIS FOR TEACHING OF FOREIGN SPECIALIZED VOCABULARY	
15. Гостищева Н. О., Рябуха Т. В., Харченко Т. І.	58
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ДОПО- МОГОЮ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
16. Скибина Н.Г.	61
МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ УЧИТЕЛЕЙ МАТЕМАТИ- КИ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ	

Fomina S. B.

Cand.Phil.Sci Associate Professor
of the department of Pedagogy and
Foreign Languages Simon Kuznets
Kharkiv National University of Economics

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN TEACHING UNIVERSITY STUDENTS

The article is devoted to the actual problem of the formation of communicative competence of the student in the process of learning a foreign language. Both theoretical and practical rationale for and importance of communicative competence through learning a foreign language in the process of self-development are presented, the positive role of the communicative approach in the formation of speech skills is reviewed.

Keywords: communicative competence, communicative approach, self-development, foreign language.

World science is making huge progress discovering innovations in teaching foreign language as the second one. The foreign language university teachers should know what they should apply in teaching foreign language. Therefore, using of modern methods is one of the actual tasks.

The object of the article is to analyze the potential of the communicative approach in the development of communicative competence that is a powerful tool for self-development in the learning process.

The aim of the work is to present a theoretical and practical substantiation of the necessity and importance of development of communicative competence by means of learning a foreign language and analyze the priorities of the communicative approach in teaching foreign language.

So, learning a foreign language contributes to the development of communicative competence, forms the student's ability to use it as a tool of communication. Theoretical basis for communicative approach in teaching English as a foreign language were observed in the works of H. Douglas, Jack C. Richards, J. Webbe.

Learning a foreign language is a process of direct personal development of the student. And that is why practical importance should be given to the foreign language lessons. The main purpose of learning a foreign language is the development of students' communicative competence, which is the ground for the communication skills, formed on the basis of the language skills [5]. The development of communicative competence depends on sociocultural and sociolinguistic knowledge and skills that ensure the entry of the individual in society and contributes to its socialization in any society.

Due to different approaches and methods to choose, the university teacher is able to discover what can really help in effective teaching. Effective teaching encourages teachers to determine what "works". These concepts, according to Richards, place great emphases upon the skills and personality of the individual teacher [3, 45]. It's important to avoid prescribing particular approaches or methods, but instead promote processes of self-discovery that en-

ables teachers to develop their own definitions of effective teaching. They can discover their own strengths and weaknesses through professional development activities and reflection.

All students have their special intelligences which are different among others and influence how they catch up the lessons. These differences also encourage the teachers to be innovative, critically identify the students' characteristic of each learning situation, be creative and bring the interactive and practical teaching. There exist different ways to make the process of teaching and learning more interesting. The most important is to make the most and the best of study time. The learners are to be engaged in work every minute of the class.

The communicative approach is based on the idea that learning language successfully comes through having to communicate real meaning. When learners are involved in real communication, their natural strategies for language acquisition will be used, and this will allow them to learn how to use the language.

The communicative approach is a broad approach rather than a specific teaching methodology, and has now become the accepted 'standard' in English language teaching. Classroom activities guided by the communicative approach are characterised by trying to produce meaningful communication. As a result there may be more emphasis on skills, lessons are more learner-centred, and there may be use of authentic materials.

Communicative Language Teaching is a natural follow-on from the reaction during the 70s against previous methods which over-focused on teaching grammatical structures and template sentences, and which gave little or no importance to how language is actually used practically. The communicative approach emphasizes the ability to communicate the message in terms of its meaning, instead of concentrating exclusively on grammatical perfection or phonetics. Therefore, the understanding of the second language is evaluated in terms of how much the learners have developed their communicative abilities and competence. In essence, it considers using the language to be just as important as actually learning the language.

The Communicative Language Teaching method has various characteristics that distinguish it from previous methods:

- Understanding occurs through active student interaction in the foreign language;
- Teaching occurs by using authentic English texts;

Students not only learn the second language but they also learn strategies for understanding;

- Using the new language in unrehearsed contexts creates learning opportunities outside the classroom [2].

Learning a language is interactive, co-operative, learner-centered and content-based, but the approach does not mean that learning a second language involves just 'conversation'.

The most common educational model applied in the context of the Communicative Method is the Functional-Notional approach, which emphasizes the organization of the syllabus. This breaks down the use of language into 5 functional categories that can be more easily analyzed: personal (feelings, etc.), interpersonal (social and working relationships), directive (influencing others), referential (reporting about things, events, people or language itself), and imaginative (creativity and artistic expression) [2].

Motivation is one of the most important factors affecting foreign language learning. Students are engaged in the activities for their own sake and not because they lead to an extrinsic reward. Typical extrinsic rewards are grades, and even certain types of positive

feedback. The intrinsic motivation is sometimes thought to relate to long-term success. Extrinsic motivation is thought more related to short-term success.

Based on the above theory, teachers are suggested to make the learners engaged in enhancing the students' intrinsic motivation, arousing the students' interest and curiosity, fostering learners' autonomy, building up a good teacher-student relationship [1, 154].

Motivation in education can do the following:

- directs behavior towards particular goals;
- increases persistence in activities;
- enhances cognitive processing;
- determines what consequences are reinforcing;
- leads to improved performance [6, 24].

Thus, the development of communicative competence of students by means of learning a foreign language helps to improve the remedial work. Although to make educational process effective it requires a teacher to adhere to the methodological guidelines and recommendations:

- Frequent repetition of the material is a prerequisite for the successful assimilation of the lexical and grammatical units.
- Educational material in a foreign language must be submitted gradually, in small parts, combining gaming and educational activities.
- The lessons of a foreign language should contain interdisciplinary connections.
- The priority should be given to the communicative tasks and exercises that ensure mastery of language as a medium of communication.
- Assessment should be the means of forming motivational readiness of the student to learn.
- More attention should be paid to the translation of the text as it leads the students to understanding and realizing the meaning of what they read.
- The organization of group work at the lessons of a foreign language is a very important stage in the development of the communicative competence of the students.
- The success motivates.

At different stages of the lesson, the teacher's aims may vary from providing a good model making its meaning clear, when presenting material to controlled communicative practice that is giving the students a chance to use the language.

Many students become passive when faced with a reading text. They can be given simplified exercises, easier language input, a choice of graded exercises, but this doesn't help with the obstacle of motivating them to read when given a simple text. These students need different techniques or need to be motivated differently. So obviously, the choice of text should not be random. It is important to choose a text that best answers the needs of the students. The students also need enough background knowledge on at least one of the themes, the theme is to be interesting and be able to decide the students' desires.

Use small bits of text such as word clues, titles and subtitles. Important vocabulary can be used in a pre-reading activity and serve the purpose of a lead-in to the topic. Keeping the number of unknown vocabulary items for each text helps the understanding of its deeper meanings. Paragraphs in each text should be clearly defined. Reading passages should be short and attractive. If a text is exploited well, it will allow the teacher to accomplish the objectives of the reading lesson.

The teacher always should remember that the final aim is communication and ability to explain the situation, so when working with the text we can follow the scheme like this:

- Suggest students reading the text on their profession, where they can get useful additional information on the subject;
- Give the task connected with inserting the gaps with missing words (text vocabulary), it helps to develop memory abilities;
- Multiple choice tests help users to improve their English skills and assess students' ability to:
  - understand the text; communicate ideas clearly and effectively;
  - understand grammatical elements and structures and how they relate to each other in a sentence;
  - Completing the sentence helps in expressing ideas through sentence-combining and use of words and phrases; improve coherence of ideas within and among paragraphs;
  - Guessing the word from the text (professional vocabulary) on its definition trains cognitive abilities and helps to develop memory abilities;
  - Answering Wh-questions is an example of good feedback from other students and the teacher;
  - The final task can be connected with communication in professional situations in English, which is the effective way to acquire professional English skills using real-life situations which simulate daily workplace situations;

Communication is the goal of learning foreign language. Learners need language input from all four communicative skills: listening, speaking, reading and writing recycled and in a variety of methods [4].

Thus, the development of communicative competence is impossible without training verbal means of oral and written speaking skills. However, knowledge of lexical and grammatical material does not ensure the establishment of communicative skills. It is necessary to form the students' skills of operating with the educational material to use it later on in the certain areas of communication.

References:

1. Guirong Pan. A Survey on English Learning Motivation of Students in Qingdao Agricultural University / Guirong Pan, Yiming Zang, Dan Wu // *Journal of Language Teaching and Research*, Vol. 1, No. 2, 2010. – pp. 151–156.
2. Communicative Language Teaching. [Electronic resource]. – Access Mode : <http://blog.tjtaylor.net/method-communicative/>
3. Richards J.C. Approaches and methods in language teaching / J.C. Richards, T.S. Rodgers. – Cambridge, 2001.–171p.
4. Sasson Dorit. Six Tips for Teaching Lower Level Junior High School ESL Students [Electronic resource]. – Access Mode : <http://iteslj.org/Techniques/Sasson-LowerLevelJHS.html>
5. Суетина О.А. Развитие познавательного интереса на уроках английского языка – путь к социализации личности [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://pedagog.pspu.ru/conference/novoselova/digest/section-1/83-razvitie-poznavatel'nogo-interesa-na-urokakh-anglijskogo-yazyka—put-k-sotsializatsii-lichnosti>
6. Williams R.L., Stockdale S.L. Classroom Motivation Strategies for Prospective Teachers / R.L. Williams, S.L. Stockdale // *The Teacher Educator*. – 2004. –240 p.

Карпенко Н. М.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської мови
та методики викладання,
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

Смелянська В. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської мови
та методики викладання,
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Ключові слова/ Key-words: самостійна робота/individual work, умова/ condition, завдання/ task.

Вважають, що фахівець у будь-якій галузі є висококваліфікованим, коли він має не лише ґрунтовну теоретичну й практичну підготовку зі спеціальності, але й може самостійно вирішувати професійно важливі проблеми; прагнути до неперервної самоосвіти, швидко адаптуватися до змін і коригувати професійну діяльність. Тож самостійна робота кожного студента є основною передумовою становлення його як професіонала.

Самостійна робота – невід’ємна частина навчальної роботи студента з вивчення дисциплін і курсів, встановлених затвердженим навчальним планом. З 1 вересня 2015 року зменшилося навчальне навантаження студентів, оскільки кількість годин в одному кредиті змінено з 36 до 30, тобто річне навантаження (60 кредитів) зменшується на 17 %. За словами міністра освіти, така зміна означає збільшення кількості годин на самостійну роботу, а це, в свою чергу, вимагає інноваційних підходів до її організації.

Питанню самостійної роботи студентів вищих учбових закладів присвячено праці багатьох вітчизняних учених, які всебічно аналізували різноманітні аспекти означеної проблеми. З позиції психологічної науки її розглядали Б. Ананьєв, П. Блонський, І. Гальперін. Наукові роботи В. Євдокимова, І. Шимко висвітлюють організацію самостійної роботи студентів та роль викладача у цьому процесі. Пошуком різноманітних підходів до класифікації видів самостійної роботи займалися С. Вітвицька, А. Кузмінський. Теоретико-експериментальне дослідження самостійної пізнавальної діяльності учнів здійснив П. Підкасистий. Питання розвитку самостійності студентів вивчали О. Дубасенюк, В. Лозова.

Метою нашої статті є аналіз умов, дотримання яких забезпечить якісну та ефективну самостійну роботу студентів. Мета дослідження зумовила виконання таких завдань: аналіз тлумачення поняття «самостійна робота» у зарубіжній та вітчизняній науковій літературі, характеристика етапів організації самостійної роботи та

визначення шляхів їх оптимізації.

Аналізуючи визначення поняття «самостійна робота» українські науковці Л. К. Грицюк та М. В. Сірук зазначають, що у зарубіжній педагогічній літературі використовується низка синонімічних термінів, які підкреслюють різні аспекти цього виду діяльності студентів. Популярним є термін «опосередковане навчання», тобто робота, яку виконують під опосередкованим керівництвом викладача. У педагогічній літературі Австрії і Швейцарії існує термін «тиха робота», який підкреслює одноосібний характер діяльності. У французькій та англійській педагогічній літературі використовують поняття «індивідуальна робота», яке наголошує на необхідності створення умов для реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток їхніх здібностей. У США застосовують термін «незалежне навчання», що означає таку пізнавальну діяльність, при якій студенти мають значну свободу вибору засобів і методів навчання на основі одержаних від викладача навчальних планів-програм [1, 10].

У традиціях вітчизняної дидактики вищої школи це поняття трактують ширше, а саме як компонент навчального процесу, що має власну систему організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на підготовку за напрямками і спеціальностями фахівців відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів (О. Кечик); форму організації навчального заняття, що представляє собою індивідуальний практикум (П. Підкасистий); специфічний вид діяльності учіння, головною метою якого є формування самостійності суб'єкта навчання, а формування його вмінь, знань та навичок здійснюється опосередковано через зміст та методи усіх видів навчальних занять (В. Казаков); метод навчання і самоосвіти (Є. Рапацевич); самоорганізацію студентом процесу навчання та безпосереднє мислення студента в ході навчального процесу (П. Юцявічене) [2; 3]. Тобто, самостійна навчальна робота студента – це спланована, організаційно й методично спрямована пізнавальна діяльність для досягнення конкретного навчального результату, що здійснюється під опосередкованим керівництвом викладача у позаурочний час.

Головними завданнями самостійної роботи є закріплення, поглиблення та систематизація знань; самостійне опанування навчальним матеріалом; пошук, обробка та представлення інформації; формування потреби до постійного самонавчання, розвитку та самовдосконалення; формування умінь та навичок самостійної пізнавальної діяльності [2, 67].

Самостійну роботу можна класифікувати за різними критеріями:

1) *за дидактичною метою* самостійна робота студентів спрямована на вивчення нового матеріалу; закріплення знань, удосконалення навичок та розвиток умінь; контроль знань та умінь; 2) *за рівнем обов'язковості*: планова, тобто визначена навчальними планами і робочими програмами (виконання домашніх завдань, підготовка до лекцій, практичних робіт; різновиди завдань, які виконуються під час ознайомлювальної, навчальної, виробничої, переддипломної практики; підготовка і захист дипломних та курсових робіт тощо); рекомендована (участь у роботі наукових гуртків, конференціях; підготовка наукових тез, статей, доповідей, рецензування робіт тощо); зініційована (участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах, вікторинах, виготовлення наочності, підготовка технічних засобів навчання тощо); 3) *за типом пізнавальної діяльності*: репродуктивна, що здійснюється за певним зразком

(виконання тренувальних завдань, що вимагають осмислення, запам'ятовування і простого відтворення раніше отриманих знань); частково-пошукового характеру (слухання і доповнення лекцій викладача, складання планів, конспектів, тез тощо); дослідницька, яка орієнтована на проведення наукових досліджень (експериментування, теоретичні дослідження та ін.); 4) *за формою організації навчальної діяльності*: фронтальна; групова; індивідуалізована; 5) *за джерелом знань*: робота з навчальною книгою; дослідження; робота з роздатковим матеріалом; робота з використанням аудіовізуальних засобів; 6) *за змістом роботи*: опрацювання лекційного матеріалу, додаткової літератури; підготовка до контрольних робіт; конспектування, складання навчальних планів; підготовка виступів тощо; 7) *за місцем здійснення*: аудиторна; за місцем проживання; бібліотечно-інформаційна; 8) *за інтенсивністю*: систематична, яку студенти виконують рівномірно протягом семестру; акордна, яку виконують особливо інтенсивно в кінці семестру перед сесією [1, 12].

Продуктивність самостійної роботи студентів залежить від ефективності її організації, яка проходить у такі етапи: 1) початкова організація, що передбачає постановку навчальних завдань за безпосередньої участі викладача; 2) самоорганізація, яка відбувається переважно без присутності викладача, але під його контролем, що носить опосередкований характер [1, 12].

Для того, щоб самостійна робота виступала засобом активізації навчання у вищій школі, необхідно, щоб система навчально-пізнавальних завдань для самостійної роботи відповідала таким вимогам: завдання мають бути диференційовані, оскільки початковий рівень знань, умінь і навичок, теоретична готовність до виконання різних видів будь-яких робіт, а також досвід самостійної роботи у студентів різний; завдання мають урахувати досягнутий рівень умінь і навичок творчого використання засвоєних знань у різних навчальних ситуаціях (внутрішньо- і міжпредметних, прикладних і професійних); завдання мають бути пов'язані єдиною логікою розвитку, бути продовженням один одного у відношенні формування узагальнених знань і умінь, а також урахувати послідовні етапи розвитку самостійності за рахунок поступового зростання рівня складності; у завданнях мають знайти відображення основні ідеї продуктивного навчання дисциплінам, включаючи частково-пошукові та дослідницькі [3, 67–68].

На наш погляд, завдання мають бути спрямовані не тільки на накопичення знань, удосконалення навичок та розвиток умінь, але й сприяти самореалізації студентів, розвивати їх творчі здібності, розширювати їх кругозір і, перш за все, бути для них цікавими. Бажано, щоб існував банк таких завдань, і студенти, крім обов'язкових, могли обрати одне або кілька за власним бажанням. Їх виконання повинно служити певним бонусом під час модульного або семестрового оцінювання навчальних досягнень студента.

З метою вивчення рівня організації самостійної роботи студентів та забезпечення належних умов щодо її навчально-методичного забезпечення та контролю було проведено опитування студентів 1 – 4-х курсів факультету іноземних мов Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Судячи із результатів роботи комісії, створеної для вивчення запропонованого питання, викладачі факультету дотримуються основних вимог до системи навчально-пізнавальних завдань, а саме – поступове зростання їх складності та оптимальне поєднання індивідуальних,

групових та фронтальних форм роботи.

На молодших курсах самостійна робота здебільшого спрямована на поглиблене вивчення навчальної дисципліни, а на старших курсах вона вже набуває більш творчого характеру. Так, на 1-у та 2-у курсах більша частина завдань, запропонованих студентам, мають на меті удосконалення фонетичних, граматичних та лексичних мовленнєвих навичок і носять репродуктивний характер та виконуються за зразком, за аналогією. Йдеться про виконання лабораторних робіт, граматичних вправ із підручника, аудіозапис текстів для читання на цифрові носії. Більш того, студенти мають прослухати аудіо-книгу та працювати з газетними статтями.

На старших курсах студенти готують презентації в з використанням активної лексики та граматики. Крім цього, студентам усіх курсів пропонується прослухати визначений викладачем інтернет-курс та обрати курс на власний розсуд, переглянути фільми іноземною мовою, прослухати аудіозаписи та прочитати художні книги.

Опитування студентів свідчить, що вони проінформовані про завдання для самостійного опрацювання та підтримують зв'язок із викладачами для консультацій та контролю їх виконання. Крім цього, контроль проводиться під час аудиторних занять.

Серед причин, які не дозволяють студентам якісно виконати завдання, найбільш розповсюдженими є нечіткі та незрозумілі інструкції, невміння планувати навчальну діяльність, небажання працювати самостійно та нестача часу через велике навчальне навантаження.

Для того, щоб полегшити етап виконання самостійних завдань, тобто етап самоорганізації, викладач, як вказують Л. К. Грицюк та М. В. Сірук, повинен забезпечити такі умови його організації [1, 13]:

Мотиваційно-цільова: виконання певного завдання починається з виникнення протиріччя між знанням і незнанням, і реалізується лише тоді, коли у студента є потреба перебороти перешкоду незнання (неволодіння або неповного володіння). Ця потреба і є великим мотивуючим фактором діяльності суб'єкта. Мотивація представляє виключний інтерес для викладача як провідний фактор регуляції активності особистості, її поведінки та діяльності, тому що неможливо налагодити ефективну педагогічну взаємодію зі студентами без урахування особливостей мотивації. Доцільно зазначити, що не менш важливою є наявність цільових орієнтирів у навчальній роботі студентів, тобто усвідомлене оволодіння основами професійної кваліфікації [3, 67].

Систематична: усі завдання повинні бути розподілені протягом усього періоду навчання рівномірно. Для цього викладач має встановити кінцевий термін виконання кожного завдання і повідомити студента про наслідки у разі невиконання вимог.

Процесуальна: відсутність умінь самостійно працювати робить цю роботу трудомісткою, тривалою і непродуктивною. Студенти мають бути ознайомлені із стратегією виконання завдань, які їм даються для самостійного опрацювання, під час аудиторних занять під безпосереднім керівництвом викладача. Таке засвоєння студентами змісту учбових дій і операцій, визначення необхідного і достатнього комплексу навчальних умінь і навичок, виділення способів контролю освоєння матеріалу і оцінювання рівня оволодіння знаннями є важливою умовою переходу від спільної

з викладачем діяльності до самоорганізації і самоврядування в учбовій діяльності [4, 253].

Психогієнічна: студенти повинні вміти продуктивно планувати розпорядок свого дня. Виховання культури розумової праці реалізується шляхом обговорення різноманітних текстів для читання та аудіоматеріалів, проведення бесід зі студентами.

Матеріально-технічна: студенти повинні мати доступ до користування засобами інформаційно-комунікаційних технологій, мережею Інтернет, бібліотечним фондом.

Дидактично-методична: надання студентам методичних рекомендацій та інструктажів шляхом забезпечення їх методичними матеріалами (підручниками, посібниками, вказівками тощо) та консультуванням. Зокрема, доцільно створити фонд методичного забезпечення самостійної роботи студентів із дисциплін, який, маючи достатню повноту і різноманітність видів, при відповідній методиці використання може претендувати на систему. Навчально-методичні матеріали для самостійної роботи студентів мають обов'язково містити питання для самостійного опрацювання, контролю і самоконтролю, тематику доповідей, рефератів та повідомлень, методичні поради щодо організації самостійної роботи, контрольні тести.

Контрольно-коригувальна: за самостійною роботою студентів необхідно здійснювати чітко налагоджений систематичний контроль. Забезпечення діагностики та моніторингу якості виконання самостійної роботи відбувається шляхом винесення навчального матеріалу дисципліни, передбаченого для засвоєння студентом під час самостійної роботи, на поточний та/ або підсумковий контроль. Контроль рівня навчальних досягнень допомагає студентам критично оцінювати свої успіхи в навчанні та помилки, правильно організувати подальшу роботу, забезпечити її системність та регулярність. Його методи можуть бути різноманітними, зокрема: поточне опитування, експрес-контроль, взаємоконтроль, самооцінка, тестовий контроль, колоквиум, рейтингова система контролю, написання тематичних рефератів і курсових робіт тощо. Зовнішній контроль за самостійною роботою з боку викладача поєднується із самоконтролем навчальної діяльності.

Оціночно-результативна: результати самостійної роботи необхідно оцінювати згідно з існуючими критеріями оцінювання.

За виконання означених вище вимог самостійна робота студентів виступатиме як засіб активізації навчання у вищій школі.

Таким чином, можна стверджувати, що самостійна робота відіграє велику роль у навчальному процесі. Чітка організація забезпечить оптимізацію самостійної діяльності студентів, а це сприятиме підвищенню ефективності їх професійної підготовки. Подальші шляхи розв'язання означеної проблеми передбачають дослідження методів організації самостійної роботи студентів із метою формування готовності майбутніх фахівців до виробничої діяльності.

Література

1. Грицюк Л. К., Сірук М. В. Організація самостійної роботи студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. –

Луцьк, 2011. – № 17: Педагогічні науки. – С. 9–14.

2. Кайдалова Л. Г. Організація та контроль самостійної роботи студентів // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 1. – С. 67–70.
3. Літвінчук С. Б. Сучасні підходи до організації самостійної роботи студентів у вищій школі // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер.: Педагогіка. – 2012. – Т. 199, Вип. 187. – С. 65–69.
4. Шевченко Н. Ф., Шевченко А. І. Керування самостійною роботою студентів у вищих навчальних закладах // Вісник Запорізького національного університету: Педагогічні науки. – Запоріжжя: ЗНУ, 2008. – №1. – С. 248–253.

ДО ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ПОМІРНОЮ РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

Ключові слова: помірна розумова відсталість, корекційне навчання дітей.
Keywords: mild mental retardation, correctional education of children.

Одним з основних завдань сучасної школи є реалізація потенційних можливостей кожної дитини. Успіх дитини у навчанні переважно залежить від того, наскільки умови навчання та виховання відповідають її можливостям. Ще більшою мірою це стосується розумово відсталих учнів, які характеризуються обмеженими адаптаційними та інтеграційними можливостями.

На сьогодні, зміни в контингенті спеціальної школи, зростання чисельності учнів з помірною розумовою відсталістю поставили серйозні питання щодо педагогічної роботи, підсилення корекційної спрямованості навчальної діяльності з дітьми, що мають помірну розумову відсталість, розробки навчального змісту, здійснення відповідного оцінювання знань з урахуванням їхніх особливостей тощо. Категорія дітей з помірною розумовою відсталістю являє собою різнорідну групу. Ці учні мають загальні риси, головною з яких є психофізичний дефект, обумовлений важкими органічними порушеннями центральної нервової системи. Діти з помірною розумовою відсталістю, характеризуються несформованістю пізнавальних процесів, що не дає можливості опанувати програму загальноосвітньої школи та в майбутньому адаптуватись у повній мірі до життя у соціальному середовищі.

Корекційна робота є важливою складовою діяльності спеціальної школи. Поняття корекція визначається як повне або часткове виправлення або послаблення порушень психофізичного розвитку дітей за допомогою спеціальних методів і прийомів навчання і виховання. Педагогічна корекція забезпечує виправлення окремих порушень розвитку, а також формування особистості учня з особливими освітніми потребами. Головна мета корекційного процесу бачиться у визначенні способів подолання або ослаблення психофізичних порушень через формування життєво важливих якостей у ході навчально-виховної роботи та діяльності школярів.

Система корекційної роботи — це правильне з'єднання окремих частин корекційної діяльності: медичної, педагогічної, психологічної, виховної. Крім того, кожна складова частина цієї системи має певні форми організації корекційно-реабілітаційної роботи, що враховує особливості розвитку дітей з помірною розумовою відсталістю. Правомірно говорити про корекційну роботу як єдиний медико-освітній процес, що включає лікування, навчання, виховання, розвиток. Корекційна робота виконує такі функції: діагностичну, профілактичну, розвиваючу, виховну, навчальну і психологічну.

Таким чином, система корекційної допомоги в спеціальній школі являє со-

бою складний психофізичний та соціально-педагогічний процес. Він охоплює освітній процес, що включає в себе навчання, виховання, розвиток і виступає як єдина система, куди входять об'єкт і суб'єкт діяльності, її цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний та оцінно-результативний компоненти.

Значний внесок у розробку теорії та практики навчання і виховання дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю внесли вчені: Е.Агеєва, А.Бабушкіна, Л.Баряєва, І.Бгажнокова, А.Ватажина, С.Забрамна, Т.Ісаєва, М.Кузьмицька, А.Маллер, Г.Сухарева, М.Рейдбойм, Г.Цикото, Л.Шипіцина та інші. Організація допомоги дітям з важкими інтелектуальними вадами та їхнім батькам була предметом дослідження М.Бірюкової, М.Генінг, С.Забрамної, Н.Лур'є, Т.Чернікової.

В Україні даною проблемою займаються такі науковці, як В.Бондар, Л.Вавіна, О.Гаврилов, Ю.Галецька, О.Гармаш, І.Єременко, М.Матвеева, Н.Мацько, Т.Сак, В.Синьов, К.Турчинська, А.Шевцов, М.Шеремет, Д.Шульженко, О.Хохліна та інші. Вчені наголошували, що при організації педагогічної роботи з розумово відсталими дітьми мова має йти про розвиток пізнавальної діяльності, формування якої найбільш успішно проходить в умовах спеціального корекційного навчання. Організація розвиваючого навчання з ними дозволяє не лише передати їм систему відповідних знань, умінь та навичок, але й формує в них хоч і елементарні, але все ж таки навички орієнтуватись в навколишньому середовищі, пристосовуватись до його змін.

Значний внесок у розробку теоретичних основ корекційної роботи належить Г.Дульневу. [4] Він акцентує увагу на найважливішому корекційному завданні — «навчання має підвищувати рівень узагальнень та організуючої ролі мови у дітей, розвивати процеси абстрагування і узагальнення, і тим самим стимулювати їх загальний розумовий розвиток». Автор висловлює думку про необхідність використання корекційних прийомів перетворення розумової дії у розгорнутий ланцюжок зовнішніх операцій, виконуваних з опорою на наочні засоби, поєднання словесних методів навчання з предметною практичною діяльністю.

Психолого-педагогічними дослідженнями доведено, що формування у розумово відсталих учнів усвідомленої діяльності, усіх її структурних компонентів є важливою умовою та основою проведення з ними корекційної роботи, спрямованої на розвиток у них як інтелектуальної, так і інших сфер психіки (В.Карвяліс, Г.Мерсіянова, Б.Пінський, В.Синьов, О.Хохліна, В.Петрова, О.Гаврилов та ін..).

Психологічне обґрунтування проблеми корекційної роботи з розумово відсталими дітьми висвітлено в працях В.Синьова. В роботі зазначено, що діти з помірною розумовою відсталістю спроможні засвоювати деякі елементарні навички практичної та розумової діяльності, тому вони можуть оволодівати окремими нескладними (механічними) видами фізичної праці й навіть елементами грамоти. Увага акцентується на корекцію інтелектуальних порушень учнів спеціальних загальноосвітніх шкіл [1].

Найважливіші напрямки педагогічної роботи з дітьми з помірною розумовою відсталістю визначені в роботах О.Хохліної, яка зазначає, що вони мають покладатися в спеціальну розробку змістового, методичного та організаційного її забезпечення. Проведення такої роботи, як відмічалося, уможлиблює певний розвиток обмеженого потенціалу дітей з помірною розумовою відсталістю, розширення кола знань для орієнтування в найближчому оточенні, самообслуговування та елементарної трудової діяльності. [3]

Відповідно до теорії поетапного формування розумових дій П.Гальперіна, Г.Дульнева, Є.Білевич, В.Карвяліса, С.Мирського, Г.Мерсіянової, Б.Пінського, В.Синьова, О.Хохліної та ін., в ході роботи надається можливість переходити від наочно-практичних дій шляхом зовнішнього приговорювання до дій у внутрішньому плані, розвивати розумову сферу та діяльність в цілому дітей з розумовою відсталістю.

Психологічний супровід корекційно-реабілітаційного навчання дітей шкільного віку з помірною розумовою відсталістю вивчала О.Мякушко. Вона зазначала, що, виходячи з пріоритету соціальної реабілітації, найважливішим для подальшої соціалізації дітей з помірною розумовою відсталістю визнається максимальне оволодіння ними навичками самообслуговування та вміннями орієнтуватися в навколишньому світі самостійно (наскільки це можливо). [5]

На думку вчених Г.Цикото, М.Кузьмицької, А.Малера, весь складний процес корекційного навчання та виховання дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю направлений на їхній розвиток, виховання, трудову підготовку та соціальну адаптацію. [2; 6]

Оскільки корекція спрямована на усунення (зменшення) вторинних відхилень у розвитку дітей з особливими освітніми потребами, у спеціальній педагогіці корекцію найчастіше пов'язують з розвитком дитини. Однак корекційну роботу не можна відривати від освітнього процесу. Система корекційної роботи як спеціально організований і спрямований процес не може існувати поза навчання і виховання. Оскільки розвиток учнів здійснюється в ході навчання і в процесі виховання, то освітній процес має корекційний характер.

Сьогодні на перший план висувається завдання максимального пристосування дитини з особливими освітніми потребами до навколишнього середовища, з опорою на його можливості.

Здійснений теоретичний аналіз літератури дає підстави стверджувати, що навчання дітей з помірною розумовою відсталістю розглядають як основну умову корекції їх розвитку разом з іншими видами діяльності, зокрема працею, а також спілкуванням, що є детермінуючим фактором формування готовності розумово відсталого дитини до адаптації у змінених умовах соціального життя є найважливішою метою корекційного виховання.

Література:

1. Синьов В.М., Матвеева М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталого дитини: підручник. – К.: Знання. – 2008. – 359 с. – С. 65-98, 172-251, 325-334.
2. А.Р.Маллер, Г.В.Цикото Воспитание и обучение детей с тяжелой интеллектуальной недостаточностью.// М.: АСАДЕМА, – 2003
3. О.П.Хохліна. Про підхід до розробки педагогічного забезпечення виховання, розвитку та сприяння соціально-побутової адаптації дітей з помірною та тяжкою розумовою відсталістю. // Збірник наукових праць КПДУ /.-2006.- С. 223-226
4. Дульнев Г.М. Учебно-воспитательная работа во вспомогательной школе. – М.: Просвещение, 1981. – 176 с.
5. О.Мякушко. Психологічний супровід корекційно-реабілітаційного навчання дітей шкільного віку з помірною розумовою відсталістю// НАПН України, Інститут спеціальної педагогіки /Науково-методичний посібник. – К.: Педагогічна думка, 2012

ОСОБЕННОСТИ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ

Ключевые слова: иностранный язык в технических вузах, языковой уровень.
Keywords: foreign language at the technical high schools, language level.

В настоящее время уделяется все больше внимания изучению иностранных языков. Более того, иностранный язык как дисциплина в неязыковых вузах стал одним из важнейших, вследствие чего студенты изменили свое отношение к изучению.

Современное положение таково, что знание иностранных языков, – в первую очередь европейских языков – является необходимой, почти обязательной составляющей в профессии любого специалиста. Таким образом, повышается роль иностранного языка в обучении не только в качестве средства профессионального общения, но и как средства освоения социальной роли. В данной связи возрастает потребность изучения и поиска новых методов и подходов в преподавании иностранного языка в вузе для подготовки такого специалиста, профессиональная компетенция которого повышается благодаря владению тем или иным иностранным языком.

Современный высококвалифицированный специалист – это не только профессионал в своей области, но и всесторонне развитый человек, имеющий широкий кругозор, обладающий способностью реагировать на изменения технологий современного общества.

Несомненно, обучение иностранному языку в техническом вузе должно носить как коммуникативно-ориентированный, так и профессионально направленный характер, что определено потребностями, необходимыми для специалистов.

Подобный подход к обучению дает возможность будущим специалистам достичь определенных высот в конкретной области, повысить результативность работы и поддерживать профессиональный уровень на должной высоте.

Более того, шансы на трудоустройство будущего выпускника могут быть увеличены, так как это важно не только на современном Российском, но и на зарубежном рынке труда.

Таким образом, овладение одним или несколькими иностранными языками является одной из важнейших частей подготовки студентов к работе по профессии.

Перед современным техническим вузом стоит задача подготовить своих выпускников таким образом, чтобы они не только овладели определенными навыками и умениями, но и стремились к повышению своего мастерства.

Развить у студента нацеленность на продвижение, на профессиональный рост помогают также курсы обучения иностранному языку, проводимые в университете в рамках дополнительного образования. В частности, организуются дополнительные курсы ППК (переводчик в сфере профессиональной коммуникации) для бакалавров и специалистов, а также для магистрантов и аспирантов.

Организация подобных курсов помогает студентам активно развивать профессиональный языковой уровень.

Таким образом, при профессионально-ориентированном уровне обучения ИЯ в университете мы видим одну из целей – наделить студента языковой компетенцией, которая позволит профессионально общаться во всех ситуациях, где такое общение необходимо. Это не только умение читать и понимать научные тексты, самостоятельно писать эссе, небольшие статьи по профессиональной тематике, но и выступать с докладами на научно-практических конференциях. [1, 236] Одна из составляющих в процессе высшего образования – это обучение коммуницированию студентов. Этому способствует также привлечение иностранных специалистов, чтение лекций, проведение семинаров, конференций на иностранных языках.

В рамках этого уровня студенты обучаются языку специальности. Это означает: первое – накопление специальной терминологии. Все происходит, конечно, на базе владения общеязыковыми лексико-грамматическими компонентами; второе – освоение тех грамматических особенностей, которые характерны для научного стиля; третье – обучение студентов основным принципам построения научного высказывания, как письменного, так и устного. Речь идет о приемах ведения дискуссии, аргументации, анализа, фраз для логичного построения доклада.

Студенты СибГАУ имеют возможность получить стипендию на обучение в зарубежных вузах в течение семестра или года. Для участия в подобных программах требуется знание иностранного языка, как правило, английского или немецкого. Проведенный опрос среди студентов СибГАУ доказал достаточно серьезное отношение к изучению и востребованность дополнительных курсов иностранных языков.

Согласно опросу, студенты мотивированы на долговременное обучение иностранному языку (72% респондентов). Более 70% опрошенных заинтересованы в том, чтобы непременно повышать свой уровень владения иностранными языками не только самостоятельно, но и посещая дополнительные курсы изучения иностранных языков, которые организуются в университете. Данный интерес обусловлен тем, что студенты имеют возможность принимать активное участие в академической мобильности. Более 40% опрошенных хотели бы воспользоваться такой возможностью получения образования за границей. Следует согласиться, что в подобных условиях современной организации иноязычного обучения в университете иностранный язык становится не самоцелью, а средством академической и профессиональной деятельности, средством профессионального самовыражения и самосовершенствования. [2, 313]

В рамках задач, стоящих перед Национальным объединенным аэрокосмическим университетом (НОАУ), в который входит Сибирский аэрокосмический университет, создается не только единая система подготовки, переподготовки и повышения квалификации, но и развиваются международные связи с целью налаживания академических обменов. Постоянно расширяется академическая мобильность преподавателей и студентов на международном и российском уровнях.

Литература

1. Подпорина Н. М. Работа лексикой в рамках профессионально-ориентированного обучения иностранному языку / Н. М. Подпорина // Решетневские чтения: материалы XVIII Междунар. науч. конф., посвящ. 90-летию со дня рождения генер.

- конструктора ракет.-космич. систем акад. М. Ф. Решетнева (11–14 нояб. 2014, г. Красноярск). В 3 ч. Ч. 3. Практико-ориентированное обучение в профессиональном образовании: проблемы и пути развития: материалы Науч.-практ. конф., проводимой в рамках XVIII Междунар. науч. конф., посвящ. 90-летию со дня рождения генер. конструктора ракет.- космич. систем акад. М. Ф. Решетнева / под общ. ред. Ю. В. Ерыгина ; Сиб. гос. аэрокосмич. ун-т. – Красноярск, 2014. – 330 с. – С. 235-237
2. Фирсова С. П. Стратегические направления эффективного международного сотрудничества современного технического университета / С. П. Фирсова, М. Н. Курдюмова // Фундам. исслед. – 2012. – № 6, ч. 2. – С. 309–313. – Библиогр.: 8 назв.

INTERCULTURAL LANGUAGE TEACHING: PERSPECTIVES ON COMMUNICATION.

Key words: intercultural language teaching, intercultural awareness, intercultural speakers, communication, culture.

The term “intercultural” reflects the view that foreign language students need to gain insight both into their own culture and the foreign culture, as well as be aware of the meeting of cultures that often takes place in communication situations in the foreign language. “Learners must first become familiar with what it means to be part of their own culture and by exploring their own culture (by discussing the values, expectations, traditions, customs, and rituals they unconsciously take part in) before they are ready to reflect upon the values, expectations, and traditions of others with a higher degree of intellectual objectivity” [3, 27-28]. “Foreign language teachers should help learners reorganize their own complex cultural micro cosmos and offer learners opportunities to develop skills to investigate cultural complexity and to promote cultural curiosity” [1, 147].

It has been suggested that intercultural awareness consists of having four different perspectives on communication with a different culture. Interculturally competent students should be able to...

1. look at their own culture from the point of view of their own culture (i.e. have a good understanding and awareness of their own culture);
2. be aware of how their culture is seen from outside, by other countries or cultures;
3. understand or see the target culture from its own perspective (i.e. understand and be aware of what other people think of their own culture);
4. be aware of how they see the target culture.

Intercultural learning is the process of becoming more aware of and better understanding of one’s own culture and other cultures around the world.

By the word “culture” we understand a way of life, a set of social practices, a system of beliefs, a shared history or set of experiences, so the learners must research socio-political and geographical factors of real people and much more use of what they call ‘universal experiences of life’ as a basis for intercultural comparison including: fundamental experiences, e.g. birth, death, living; personal identity, e.g. personal characteristics; social identity, e.g. private self, family; neighbourhood, local community, nation; partnership, e.g. friendship, love; environment, e.g. house and home; local area, nature, civilisation; work, e.g. making a living; education; subsistence, e.g. food, clothing; mobility, e.g. traffic; leisure and art; communication, e.g. media; health care, e.g. health, illness, hygiene; ethics, e.g. morals, values, religion; events, e.g. past, present, future; spirituality, creativity, imagination, emotions, memory; etc.

The first step for learners could be awareness raising about themselves, i.e. exploring their own private (interacting at home), semi-private (interacting with friends) and public (interacting with teachers, the adult world, at work etc.) identities, in relation to these 'universal experiences of life' as "(identity) appears more as a kaleidoscope with which each individual plays" [5, 24]. Subsequently learners can be tasked to find out how individuals in the target culture operate in relation to some of the above categories.

Communication situations are currently seen as encounters between the learner's culture and that of the other. The term "intercultural awareness" has been used in books and articles dealing with the cultural dimension of foreign language education to indicate the goal towards which students who want to communicate "across different cultures" should work. The use of the term "intercultural" reflects the view that foreign language students need to gain insight both into their own culture and the foreign culture, as well as be aware of the meeting of cultures that often takes place in communication situations in the foreign language. Learners must first become familiar with what it means to be part of their own culture and by exploring their own culture (by discussing the values, expectations, traditions, customs, and rituals they unconsciously take part in) before they are ready to reflect upon the values, expectations, and traditions of others with a higher degree of intellectual objectivity. "Foreign language teachers should help learners reorganize their own complex cultural micro cosmos and offer learners opportunities to develop skills to investigate cultural complexity and to promote cultural curiosity" [1, 143].

Exposure to documents and interaction with people from another country leads learners to notice similarities and differences between themselves and others. Noticing differences leads to taking up the perspective of others and being able to understand how they experience the world. Experiencing the world from a different perspective leads to a new perspective on one's own experience of the world, and to a new understanding of one's own experience.

Byram and Fleming define "intercultural speakers" as people who can "establish a relationship between their own and the other cultures, to mediate and explain differences – and ultimately to accept that difference and see the common humanity beneath it" [2, 8]. Intercultural language teaching should recognize that language and culture are intertwined and that by adopting an inquiring and reflective approach to language learning, students can be "intercultural speakers".

Language itself is also defined by a culture. We cannot be competent in the language if we do not also understand the culture that has shaped and formed it. In order to understand language fully and use it fluently, learners need not only linguistic, pragmatic, discourse and strategic competence but also socio-cultural and world knowledge. Differences in languages predicate differences in how speakers of different languages view the world, i.e. the relativist hypothesis. Recent studies have proved that some areas of language reflect a culture. In order to become proficient target language speakers, learners need to be aware of the cultural dimension of language.

One level of language which reflects culture is the idiomatic: words need to be understood not only in terms of their mother tongue dictionary equivalent – insofar as this even exists – but together with their target culture connotations; learners need to learn to attach target culture, rather than their own, connotations to new words.

The cultural dimension in the use of language is equally important for learners as

correct target language expressions can easily be used inappropriately due to socio-pragmatic failure at a discourse level, for instance when and how to thank or apologise to a native speaker interlocutor, when to use formal or informal modes of address, what conventions exist for greeting people, how to start and conclude conversations, how to structure one's line of argument in a conversation, in turn-taking, turn-keeping and turn-giving, in topic nomination and topic change.

Thus, knowledge of the culturally connotative meaning of words is important for effective intercultural communication, and non-native learners need to acquire this sort of knowledge to avoid potential misunderstanding and social awkwardness. However, "intercultural communicative competence awareness must be developed to prepare learners to be both global and local speakers of English and to feel at home in both international and national cultures" [4, 206].

Three methods of vocabulary-based culture teaching can be outlined:

1. the dictionary method;
2. the ethnographic method; and
3. the historical and literary methods.

The dictionary method focuses on analysing the meanings and connotations of key words. Learners are first to write down their associations with words, for instance in the form of a spider diagram, and then compare them with those of peers. The next step is looking up the translation of the word in a bilingual dictionary, followed by looking up the meaning of the translation in a monolingual dictionary. As a follow-up, learners can be provided with examples of the key target language word in context as well as texts which deal with the topic associated with the key word.

The ethnographic method revolves around the collection of data through interaction with target language speakers for analysis of the connotations of words.

The historical and literary methods use literary texts to gain insights into the culture of the target country. Literary texts can even open the historical dimension of tracing changes in the use of words over time.

Intercultural awareness skills can be developed by designing materials which have cultural and intercultural themes as their content. Pupils should be given opportunities to:

1. work with authentic materials, including newspapers, magazines, books, films, radio and television, from the countries or communities of the target language;
2. come into contact with native speakers in this country;
3. consider their own culture and compare it with the cultures of the countries and communities where the target language is spoken;
4. identify with the experiences and perspectives of people in these countries and communities;
5. recognize cultural attitudes as expressed in language and learn the use of social conventions, e.g. forms of address.

Language and culture are intertwined, and to be successful in achieving the main goals in intercultural language teaching it is desirable to raise learners' awareness of differences in interactive behaviours between mother and target language, to focus on linguistic-cultural phenomena, so called 'rich points', which are different in the mother and target culture, in which, for example, linguistic structures follow different conventions which can lead to misunderstandings in intercultural communication, for example by way of

analysis of sample dialogues, signs, film titles, subtitles, video and sound recordings etc. The teacher ought to focus on the process of learning and personal awareness raising through learner diaries or field notes in which learners can note their observations or analysis of their own communicative behaviour as well as that of others, including, of course, target language speakers.

References.

1. Abrams Z. Surfing to cross-cultural awareness: using Internet-mediated projects to explore cultural stereotypes // *Foreign Language Annals*. 2002. – 35(2).– P. 141–160.
2. Byram M. *Language Learning in Intercultural Perspective: Approaches through drama and ethnography* / M. Byram, M. Fleming. Cambridge.: Cambridge University Press, 1998. – 306 p.
3. Kramsch C. *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford.: Oxford University Press, 1993. – 304 p.
4. Kramsch C. Appropriate pedagogy / C. Kramsch, & P. Sullivan // *ELT Journal*. 1996. – 50(3). – P. 199–212.
5. Zarate G. Cultural Awareness and the Classification of Documents for the Description of Foreign Culture // *Language Learning Journal*. 1995. – № 11. – P. 24–25.

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ОДНА З ВАЖЛИВИХ СКЛАДОВИХ ЙОГО ПРОФЕСІОГРАМИ

Ключові слова: комунікативна культура, професійна комунікативна культура медичного працівника, професіограма.

Key words: communicative culture, professional communicative culture of medical worker, profессиogram.

Становлення сучасного демократичного суспільства передбачає активну комунікативну взаємодію у професійній діяльності медичних працівників у сфері охорони здоров'я, оскільки професія медичного працівника відноситься до найскладнішої системи «людина – людина».

Аналіз діяльності медичних працівників різних рівнів системи охорони здоров'я свідчить про те, що незважаючи на достатню в більшості випадків суто професійну спеціальну медичну підготовку, наслідки праці медиків часто оцінюються населенням негативно. Причинами цього є відсутність достатнього розвитку комунікативних навиків та недооцінка професійної культури спілкування.

Саме тому, проблема визначення досконалої моделі професійної комунікативної культури медичного працівника, його комунікативних якостей сьогодні перебуває у центрі уваги багатьох дослідників-науковців.

Слід зазначити, що сучасний фахівець медичного профілю постійно перебуває в комунікативних стосунках із членами колективу, пацієнтами та їх родичами. Саме тут виявляються комунікативні здібності медика, що є однією з важливих складових його професіограми.

Професіограма – це спеціальна карта, яка містить розгорнутий перелік умов та характеристик трудової діяльності конкретної професії, її окремих вимог і професійно важливих якостей, які повинен мати працівник.

Професіограма медика – це складна ієрархічна структура, в якій всі аспекти професійної діяльності медичного працівника, а також його особисті якості, навички і вміння взаємопов'язані.

В основі професіограми медичного працівника лежать професійні якості, вміння та навички, які необхідні для виконання медичним працівником його повсякденних професійних обов'язків – надання медичної допомоги населенню.

Наступною складовою професіограми медика є комунікативний аспект, коли медичний працівник повинен вести комунікативну взаємодію з членами колективу, пацієнтами та їх родичами. Тобто комунікативна професіограма – це мовний портрет фахівця.

Перш за все, це професійне мовлення, яке відповідає нормам сучасної літературної мови: точне, зрозуміле, не допускає використання жаргонізмів, вульгаризмів і просторічних слів, багате, лексично різноманітне, відповідає цілям та умовам професійного спілкування медичного працівника.

Водночас комунікативні здібності – це не лише мовлення медичного працівника, а й вміння за допомогою цього мовлення організувати професійну діяльність, зокрема здійснювати вплив на пацієнтів, запобігати конфліктам, забезпечувати міжособистісну взаємодію тощо.

За словами української вченої І. Тимченко, комунікативна культура – це цілісне динамічне утворення, що забезпечує адаптацію та самореалізацію особистості в сучасному суспільстві [4, с. 10].

Вітчизняна вчена М. Рудь впевнена в тому, що комунікативну культуру можна представити як складову професійної культури, що характеризується особистісною й професійною цінністю, спрямованістю на іншого суб'єкта комунікативного процесу [2, с.12].

За словами вітчизняної вченої В.С. Садовської, головний компонент структури комунікативної культури – це комунікативні якості особистості: рефлексія комунікативної діяльності, гнучкість (оперативне творче мислення, що дозволяє орієнтуватися в непередбачених ситуаціях спілкування), емпатія, товариськість, емоційно-психологічна саморегуляція, особистісна атракція. Дані компоненти перебувають у тісній взаємодії, формуючи цілісну, динамічну структуру комунікативної культури. Особистість опосередковує вибір комунікативних цінностей, цінності впливають на вибір знань і вмінь спілкування й визначають його стилістику. У свою чергу комунікативні знання впливають на вибір комунікативних цінностей і розвиток особистості фахівця, що дає імпульс до подальшого освоєння цінностей комунікативної культури [3, с. 87].

Отже, комунікативна культура – це динамічна система, зумовлювана розвитком і саморозвитком особистості, що проявляється у творчому характері освоєння кращих зразків комунікативної діяльності.

Таким чином, комунікативна культура медичного працівника являє собою властивість особистості медика, що засвоює, переосмислює, прагматизує комунікативні знання, цінності, досвід, реалізація яких дає змогу досягати взаєморозуміння у спілкуванні.

Так, базовими для розуміння сутності комунікативної культури медичного працівника є:

- психологічні особливості особистості, що включають товариськість, емпатію, рефлексію комунікативної діяльності, саморегуляцію;
- особливості мислення, що виражаються у відвертості, гнучкості, нестандартності асоціативного ряду і внутрішнього плану дій;
- соціальні установки, що зумовлюють інтерес до самого процесу спілкування і співпраці, а не до результату;
- сформованість комунікативних умінь [1, с. 125].

Отже, ми дійшли висновку, що специфіка професії медичного працівника проявляється у вирішенні проблем, які постають і стосуються конкретної людини, прямо чи опосередковано вона має відношення загалом до всіх форм та видів суспільних відносин і діяльності людей. Це вимагає високого рівня сформованості у медичних працівників професійної комунікативної культури – комплексу комунікативних знань та мовленнєвих умінь, навичок як базового компонента, а також прояву емпатії, рефлексії, креативності, оволодіння якими дозволяє медичному працівникові адекватно користуватися усіма засобами комунікації (як вербальної, так і невербальної) у спілкуванні з членами колективу, пацієнтами та їх рідними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мудрик А. В. Общение в процессе воспитания: учеб. пособие для ВУЗов / А. В. Мудрик – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 320 с.
2. Плотницька І.М. Розвиток комунікативних здібностей державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування: навч.-метод. посіб. / І.М. Плотницька – К.: НАДУ, 2010. – 43 с.
3. Садовская В.С. Основы коммуникативной культуры / В.С. Садовская, В.А. Ремизов; [общ. ред. Ремизова В. А.] – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2011. – 206 с.
4. Тимченко І.І. Формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Харківський держ педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Харків, 2001. – 20 с.

**TEACHING PRACTICE
AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING
OF FUTURE TEACHERS-PHILOLOGISTS**

The article analyzes the problem of teaching practice in the system of professional training of future teachers-philologists. The results of scientific research give reason to confirm that the student teaching practice is one of the most important components of processing methodical training of future teachers-philologists in higher educational establishment; it serves as an interlink between theoretical learning and future professional activity, the final stage of practical training. Keywords: practical training, professional competence, teacher-philologist, readiness, teaching practice, educational process, system, professional formation, knowledge, experience, ability, skills.

Modernization of the educational system in Ukraine, focused on a significant renewal of aims, content, methods and forms of organizing the pedagogical process at school, on developing the nature of the relations between teachers and students, teachers and parents, sets new professional tasks before teacher. The success of solving these tasks first of all depends on the teacher's professional development, his activity in mastering of professional activities. In connection with this, the problem of training future teachers-philologists for professional activities acquires greater actuality.

An important role in the system of professional training of future teachers-philologists plays teaching practice in secondary educational establishment which, on the one hand, is a source of information on the quality of the faculty of the departments of higher educational establishment, which train students, and on the other hand – an indicator of mastering teaching material by students, level and completeness of its understanding. The study of scientific and methodological literature showed that the problem of student training for professional and pedagogical activities in the process of teaching practice requires more thorough research.

Under contemporary conditions ways of improving teaching practice in the higher educational establishment are developed, its purpose is reinterpreted. Teaching practice is considered by scientists in different ways, in particular: from the point of view of forming professional skills of future teachers (N. Burlakova, K. Hosheva, Ja. Pisarev), as a model of general didactic student training (L. Kolodkina), as a means of preparing for innovative pedagogical activities (N. Nevodnichenko).

The analysis of researches allowed to determine that understanding of practical professional training of future teachers as a process of transforming the educational and personal experience to experience of solving professional tasks with the help of accumulating experience of solving educational, creative, laboratory tasks, mastering pedagogical designing and modelling (E. Bondarevskaya, M. Burmistrova, A. Tryapitsyna, N. Chekalyova etc.) is based on the idea of many modern practice concepts.

Despite the fact that the problem of teaching practice in the system of professional training of future teachers was considered rather in detail (O. Abdulina, E. Byelozertsev, V. Bolotov, P. Reshetnykov, V. Slastyonin etc.), recently the importance of student teaching is reinterpreted significantly. Besides, I. Chornei emphasizes that question of forming students' readiness to innovative activity in the process of teaching practice as a means of becoming professional creative person remain unsolved. V. Bolotov, V. Gorlenko, B. Hasanov emphasize that the problem of practice goal-setting in existing guidelines and manuals is not well-grounded enough.

In the educational process of modern higher educational establishment the main task is not only the forming specific knowledge, abilities and skills, but also the integration of knowledge and practice as the ability of graduates to use the acquired knowledge in the course of teaching knowledge and experience for the purpose of solving professional tasks. Exactly teaching practice will allow students to assess readiness for professional activity, analyze and comprehend personal qualities as future teachers. Nowadays there is a need in the teacher with higher qualification and scientific-pedagogical creative thinking. This, in turn, requires improving teaching practice as an important form of practical training of future teachers.

In the context of the researching problem we consider it is reasonable to focus on formulating the concept "teaching practice". In pedagogical dictionary practice is defined as caused by specificity of social being as purposeful, sensual material human activities, the content of which is the transformation of nature and society, specifically human form of life, a way of being human in the world [3, 268]. S. Goncharenko understands teaching training as a way of learning the teaching and educational process on the basis of direct participation of the trainees in it. In his opinion, the aim of teaching practice is "to develop skills and abilities in students which need in future pedagogical activities, consolidate theoretical knowledge, apply them in teaching practice" [3, 268].

Works of S. Averyanova, W. Bauer, O. Konyk, L. Manchulenko, D. Rakhmanova, A. Savrasova and others are dedicated to the problems of practical training of future teachers. Theoretical analysis of sources allows to ascertain the existence of different views as to the concept of "teaching practice". According to S. Averyanova and L. Manchulenko, teaching practice is a form of professional student training for future academic work, during which the obtained theoretical knowledge and methodological training are implemented in practice [1; 6]. A. Savrasova defines teaching practice as the process of step-by-step forming experience of professional activity of future teachers on the basis of the reflexion of own activity.

D. Rakhmanova considers that the aim of teaching practice is forming in students personal readiness for teacher's work and ability to organize creatively training and educational work with pupils. According to W. Bauer, teaching practice is the most important link in the system of professional training of future teacher; first of all it is a process of mastering different types of professional activity in which is created the conditions for students' self-knowledge, self-confession and self-determination in different professional roles and is formed the need in self-improvement and self-realization [2].

A. Lygosteva considers teaching practice as a component of educational process, which aims to teach students to use creatively scientific and theoretical knowledge and practical skills, obtained during the study of psycho-pedagogical and special disciplines in teaching activities, promote developing persistent interest for professional activity in future teachers [4, 11].

Summarizing scientists' statements mentioned above, we consider teaching practice as a step-by-step system of organizing interaction between teacher and student in real-educational terms (secondary school, university), aimed at gradual complication of multi-level student's training which promotes forming professional competence of personality of future teacher.

Considering teaching practice as a form of professional training, scientists distinguish its organization educational, pedagogical and developing aims. Educational aim promotes developing professional knowledge, their independent obtaining, forming students professional abilities; developing aim promotes developing pedagogical thinking, pedagogical direction; educational aim promotes forming professionally significant personal qualities, skills of self-education and self-improvement.

O.V. Malkova stresses that adequate preparation of future teachers for independent educational and pedagogical activity largely depends on the structure, content, organization and methodical supply of teaching practice. The particular importance to its organization has:

- structure exactness with time parameters within limits established by state requirements;
- concreteness of aims, tasks and projected results of each type of teaching practice;
- content of themes and tasks, means of their implementation;
- accounting of basic requirements and principles to the organization;
- availability of mechanism of assessing students' activity [5, 30].

The issue of improving the content and organizing teaching practice of pedagogical higher educational establishments in psychological and pedagogical science in different directions was considered in the works of O. Abdulina, S. Bilokonnyy, Y. Datsko, N. Zagryazkina, S. Kara, V. Kovalchuk, M. Koziy, N. Kazanishena, L. Kulikova, L. Manchulenko, M. Stepko, V. Oliynyk, A. Sbruyeva, V. Slastyonin, T. Strityevych, I. Chorney and others. The importance of teaching practice in teacher's professional development was stressed and their attention on the inconsistency of its content and organization to requirements nowadays was accentuated in the works of the authors mentioned above.

Scientific works of V. Doroz, L. Vygovska, O. Semenog, T. Symonenko, I. Sokolova, L. Parkheta, M. Pentylyuk, O. Terekhovska, S. Czinko were dedicated to the problem of teaching practice in the system of professional training of future teachers-philologists. Researches examined the problem of forming professional competence in the system of teaching practice, interconnection of teaching practice and educational practice, analyzed tasks and content of different types of teaching practice as to developing in students the high level of linguistic and literary competence and revealed factors which influenced on its forms.

O. Semenog points out that the practice as an inalienable component of system of professional training of future teachers of the Ukrainian language and literature should be integral and promote their self-development and professional formation. The researcher accentuates that performing the tasks of teaching practice on final courses in close interconnection with the aim of previous educational and pedagogical practices contributes to improving the linguistic, ethnoculturological, communicative, literary, psychological, pedagogical, methodical, research competencies, mastering new educational technologies, learning pedagogical experience, obtaining skills for conducting scientific and pedagogical research, forming purposefulness, organizational abilities, skills to build relations with

colleagues, children and parents, deep understanding of age and individual- psychological peculiarities of the modern school pupils [9].

According M. Pentylyuk the aim of pedagogical practice of future teachers-philologist is “developing in students the ability to carry out the activity of the native (official) language in secondary school on the basis of formed in them speech competence and knowledge of basic theory and methodology, pedagogics and psychology, the ability to combine theoretical knowledge of methodology of teaching Ukrainian language with practical activities of pupils’ teaching; ensuring the practical knowledge by students of professional activity patterns and mastering ways of its organization, ability to solve specific methodological tasks in accordance with the terms of the pedagogical process; training instudents the need to renew systematically their knowledge and apply creatively them in practice “[7, 382].

The main tasks of pedagogical practice, according to M. Pentylyuk, is pedagogical, scientific, educational and professional. The researcher emphasizes that during the pedagogical practice student-trainee should master the basics of constructive and planning, communicative and educational, organizational and research skills [7].

L. Parkheta treats pedagogical practice “as a link between theoretical teaching and future independent students’ work at school. In the process of the practice the theoretical knowledge, acquired during the first studies are consolidated and extended, professional abilities and skills are produced, pedagogical thinking and creativity are developed, the process of forming professional and personal qualities is intensified “[8, 279]. Considering the issue of forming professional skill of the teacher-philologist in the process of pedagogical practice, the researcher points out that the student-trainee should master the basics of constructive and planning, communicative and educational, organizational and research skills and implement them in a self-study [8].

Pedagogical practice in higher educational establishment is one of the most important problem in the system of teacher training to practical activity in secondary schools of different types. It is the link between theoretical teaching and future independent work in school. In the process of the practice the theoretical knowledge, acquired during the studies are consolidated and extended, professional abilities and skills are produced, pedagogical thinking and creativity are developed, the process of forming professional and personal qualities is intensified. Pedagogical practice promotes the active forming professional direction of thinking and future teachers’ activity, the development of respect and love to the teaching profession and children.

Preparation for conducting the pedagogical practice begins on lectures and practical lessons on subjects of literary and linguistic cycle and related disciplines: pedagogics, psychology, life safety etc.

A significant place in the professional training of students-trainees belongs to courses of methodology of teaching Ukrainian language and literature, which include a wide range of issues of psychological and pedagogical bases of teaching. Thorough knowledge of methodologies allows students to learn the didactic principles of scientific quality and simplicity of learning material, systematic character and consistency in teaching, connection theory and practice, consciousness and activity, visual aids, succession and availability, durability of mastering knowledge.

The analysis of the literature on the topic of research gives reason to affirm that the students’ pedagogical practice is one of the most important component of processing method-

ical training of future teachers-philologists in higher educational establishment; it serves as a interlink between theoretical teaching and future professional activity, the final stage of practical training. During the pedagogical practice future teachers extend their knowledge, obtain the first teaching experience, and improve methodological abilities and skills.

In spite of numerous researches of theoretical and methodological foundations of pedagogical practice, such aspects of practical training of teachers-philologists require scientific grounds:

- essence, role and peculiarity of pedagogical practice in the system of professional training;
- creating an integral system of practical training of teachers-philologists, based on new ideas of modern education;
- grounds of organizing principles, peculiarities of identifying aims, tasks, content, methods and organizational forms of practical training of teachers-philologists of higher educational establishments;
- modelling of continual pedagogical practice as environment of student's self-study.

Literature

1. Averyanova S.I. Didactic terms of organizing students' pedagogical practices of pedagogical higher educational establishments (by example technical department). Dis.... Cand. ped. Sciences. Magnitogorsk. 1999. P.195
2. Technology of self-realization of the future teacher in the process of pedagogical practice. Bauer V.V.: [Electronic resource]. 2011.– Access: <http://cyberleninka.ru/article/n/tehnologiya-samorealizatsii-buduschego-uchitelya-v-protssesse-pedagogicheskoy-praktiki>
3. Goncharenko S. Ukrainian pedagogical dictionary. Kyiv: Lybid. – 1997. – 376 p.
4. Lygosteva A.V., Organization of summer pedagogical practice in the process of professional training of students of Teaching College. Dis.... Cand. ped. Sciences. Orenburg. 2001. P. 159
5. Malkova O.V. Types of pedagogical practice informing professional qualities of the future teacher // secondary professional education: Monthly theoretical, scientific and methodical journal. 1995. – M. P. 29-31.
6. Manchulenko L.V. Forming creative style of future teachers' activity in the process of educational activity. Dis.... Cand. ped. Ternopil. 2006. P. 22
7. Pentylyuk M.I., Karaman and others S.O. Methods of teaching Ukrainian language at secondary educational institutions. K.: Lenvit, 2009. – 400 p.
8. Parkheta L. Formation of professional competence of students-philologists in the pedagogical practices. Uman.: 2014. – Part 2. P. 277-282.
9. Relationship of pedagogical and educational practices in the system of training of teachers-philologists. Semenog O.: [electronic resource]. – Access: <http://www.ukrlit.vn.ua/article1/1799.html>

CONTENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS-PHILOLOGISTS

The article deals with the analysis of modern approaches to the component content of the notion "professional competence of the teacher." The study has found that the contents of professional competence is a complex, dynamic system of motives, personal thoughts and goals that are continuously developing, and the structure of professional competence includes values and behavioral components, cognitive skills and practical attitude, emotions, knowledge and skills. The author has identified and characterized components of professional competence of future teachers of the Ukrainian language and literature: cognitive-creative, motivational and value-conscious, and practical activity.

Keywords: professional training, the teacher-philologist, content, competence, competency, professional competence, key competence, substructure, component, criterion.

Key competencies of professional competence are a complex of generalized ways of the activity that the student studies during the training and which provide obtaining of knowledge and skills not separated from each other, and mastering a complex procedure in which each selected direction has a characteristic set of certain structural components. In science, there are attempts to define the structure of these concepts, though there is the unanimity of opinions on this.

V. Vvedenskyi notes that the content of professional competence is a complex, dynamic system of motives, personal thoughts and goals that are continuously developing. It includes an individually produced strategy, orientation means in the reality and approaches to solving problems and combines the following components: competence activity, communication and personality professional self-development as the basis of all integrated competence; as well as professional work aimed at the constant search for means and methods of problem-solving profession; the system modeling and thinking as a necessary condition for the organization and implementation of administrative work in solving difficult non-standard tasks; subject specific knowledge that is the basis of formation of competence; praxeological, reflective and information equipment of information in solving problems of professional activity [1, 26-27].

A. Piskunov states that the content of professional competence includes invariant attributes (the core) and variable parts that form a set, which has elements of integrity. Invariant (compulsory) parts are: fundamental knowledge of the philosophical, psychological, pedagogical and methodological sciences; technological knowledge in the organization of various forms and types of educational and extracurricular activities; professional and pedagogical skills [4, 62-63]. The author emphasizes that the listed components of invariant parts can be obtained only in a specially organized psychological, pedagogical and substantive work in higher educational establishments. Variable parts include features of the profile scientific training of students, their personal interests and inclinations.

Foreign scholars distinguish mainly the following basic elements of competency in education – knowledge, skills, values (attitudes); the members of the program “DeSeCo” argue that the structure of competence includes values and behavioral components, cognitive skills and practical attitude, emotions, knowledge and skills.

The purpose of the article is to analyze current research approaches to component meaning of “professional competence of the teacher”; identify and describe the components and levels of professional competence of future teachers of the Ukrainian language and literature.

T. Symonenko proves that the formation of language communicative competence of students of the Philological Department provides motivation, information, intellectual and competency components. The impact of the motivational component on the development of important professional and communicative abilities and skills of students is obvious, because improving indicators of holistic education can be provided with facilitating of this process by the society, provided that students understand a social need in acquiring professionally significant communicative qualities which will orient their language communicative improvement and the internal needs of the individual to self-development. The information and intellectual component involves the specification of the structure of the philological education content. Competence is related to personal characteristics and qualities of students, allowing to achieve excellence in a particular field, that is the level of intelligence and memory affects the basic elements of mastering certain skills and provides a set of professional competency ownership of future philologist to the professional activity [6].

Investigating the formation of the motivational component of social competence of students in higher education, I. Zarubynskyi believes that “the effective factor in the development of social competence or effective social behavior of the individual is not simply the awareness of the importance of these qualities and skills for later life and achieve success in life, but also an adequate assessment of the availability of their cognitive and operational (or activity) components. That is, on the one hand, the motives are necessary for the efficient behavior, and on the other hand there is the need in the possibility of an adequate self-esteem of their realization [3, 31].

I. Pluzhnyk proves the need to distinguish three components: cognitive, activity and personal as professional level of future [5, 60]. This classification is followed by V. Bolotov, V. Serykov and they believe that the competence is the unity of cognitive, subject and practical and personal experience [2].

Thus, basic invariant psychological and pedagogical knowledge and skills are a minimum standard of professional competence of the teacher of any type. This minimum is dynamic in its nature, constantly expanding and being enriched by newly obtained knowledge and skills, that is why invariant, basic general knowledge and skills are the foundation for the further deepening of the theory and practice of professional activities by prospective independent experts.

During the research, the substructures of professional competence of teaching staff have been systemized, including: motivational, motivational and value-conscious (semantic, volitional), motivational and volitional; cognitive, cognitive and creative; professional (objectively required) psychological and pedagogical knowledge; professional (objectively required) pedagogical skills; semantic; subject-practical; personal experience; behavioral; professional psychological positions, motivation of teachers which define requirements

of this profession; value and semantic, ethical; procedural; active, operational and active, learner-active; communicative; emotional and volitional; evaluative plus implementation; operational and technological, instrumental and technological, operational; personal; personal properties that promote mastery of professional knowledge and skills; reflective and perceptive, reflective; self-regulatory; emotional and volitional regulation of the process and the result of the competence discovery; social competence.

Analysis of current research approaches to the component meaning of “professional competence of the teacher” showed that the problem has been actively explored in national science, evidence of which can be a significant number of definitions and their versatile content.

Given the above, we consider it necessary to highlight the unity of its three components: cognitive, creative, motivational and value-conscious, practical components in the structure of professional competence of future specialist.

Given the semantic structure of professional competence of future teachers-philologists, we will analyze the criteria for cognitive and creative, motivational and value-conscious and practical components.

As you know, a criterion (translated from Greek – means, belief, measure) is a distinguishing sign according to which something is measured or classified.

A cognitive and creative component is characterized by linguo-didactic competence: capacity of knowledge, their consistency, depth, strength, awareness, creative approach to implementation of gained knowledge. Such knowledge includes: methodological (philosophic knowledge, knowledge of general laws and categories of dialectics, the laws of, knowledge of the theory of knowledge, scientific methods (empirical and theoretical research, scientific knowledge) knowledge of the methodology of educational process, methodological principles of research problems in education, theoretical (knowledge of principles of national education, its system and content of educational programs: the system of principles and means of centered interaction with children, knowledge of psychological and pedagogical conditions of development of cognitive motivation and abilities of children, knowledge of psychological foundations of educational activities, special (knowledge of educational technology, modern innovative methodology of training and education, enhancing knowledge of methods of intellectual activity and the overall personality development of children, knowledge of methods, means and forms of organization and management of children’s collective life).

The criterion of a cognitive and creative component is cognitive competence, knowledge of the subject, which is taught; necessary knowledge basic curriculum and the possibilities of integration of content from related disciplines; information competence: the ability to use the means of forming and formulating own opinions directly through the language, but also in the process of perception and transfer of the information; the ability to use the rules of construction of the content of expression, that is to know “what to say” and “how to say”, the ability to use the content subject of communication; formation of competences of listening, speaking, reading and writing; speech competence: knowledge of students of national cultural specificity of verbal behavior that promotes skills to select and use the social and cultural context for the implementation of communicative intentions; the ability to use the dialect and colloquial speech communication; the language acquisition through socialization, i.e. the ability to get involved in communicative relationships with others; abil-

ity to navigate in a social situations and manage it; lingo-regional competence which is the knowledge about the country the language of which is spoken and the ability to use national and cultural potential of the language for the purpose of communication. A cognitive and creative structural component includes knowledge about how to perform various types of cognitive activity, management activities (goal-setting, planning, organization, control, correction, analysis of the progress and performance, evaluation, methods of using visual aids and manuals, methods of rational study, self-control, ways and means of learning, “discovery” of new knowledge, systematization of knowledge, educational information modeling, gaining the new independent experience, cognitive questions which reflect the desire to clarify something, rethink or demonstrate the “knowledge of ignorance.”

In addition, the teacher should know modern psychological and pedagogical concepts of training and education, understand the significance of educational activities.

The criterion of motivational and value-conscious component in our research is social competence, which is the motivation of competency achievement that represents the type of motivation associated with the human need to achieve the desired result. We define the motivation to achieve as a system of motivations, interests, personality characteristic that contribute to professional competence.

A motivational and value-conscious component defines intellectual competence, i.e. future teacher's need to improve knowledge, the desire for self-education, understanding the need and importance of this knowledge in life, awareness of professional teacher activity, analysis of the experience and the results of its activities. The criterion of this component includes reflective competence which is the level of professional identity of future teachers of philology, which includes self-identification, adequate self-assessment of professionally significant personal qualities and a stable reflexive stance of future teachers, expressing their attitude (joy, desire to help, enthusiasm, willingness to self-analysis, etc.) to effects of the environment, their lives, studies by various means, and in the form of the images and concepts of awareness and identification of positive attitude to themselves, to others, to work in the world in general, identifying self-confidence, knowledge of their individual characteristics, readiness for dialogue, critical analysis of their own actions, thoughts and desires to change them.

The criterion of motivational and value-conscious component is a personal competency – an emotional flexibility of a teacher associated with the ability to control his own mental state, perceive and describe the emotional expressiveness of the speech, the fiction work, create his own understanding of the emotional and aesthetic sense of people's attitude, works of art, create images in the imagination, using natural and abstract material implementing his ideas, experiences in them and, following the principle of beauty (symmetry, proportion, rhythm, compositional equilibrium), use the art form to express his condition, situation observation, analysis; professional mobility, which is manifested in the ability to quickly find the right solution in any teaching situation, adapt working methods in the classroom to appropriate conditions; communicative competence which is mastering the communication technology in a joint cognitive activity, that is such system of an influence on the student that takes into account his individual and age characteristics, values, which will create an atmosphere of community partnerships at solving cognitive and educational tasks.

The criterion of practical activity component is a set of skills that arises in the process of professional disciplines and technologies used in the careers. In the action-based practical component, there are professional skills that are absorbed by students during learning activi-

ties and serve its result and a prerequisite. This component also contains the ability to goal-setting, planning, analysis, reflection, self-control techniques, self-correction, transfer of the known methods of action in new and unusual situation; ability to carry out all stages of management, which results in the willingness of the teacher to manage the team and himself. The modern education requires teachers who are not only experienced in their subject, but also are able to create favorable conditions for the development of the individual student and self-development. For this it is necessary to find and learn new methods of teacher's.

The technological competence is considered to be the criterion of a practical activity component – the knowledge of educational technology, a sense of inner necessity of the constant use, the use of innovative technologies. It reveals the understanding of educational innovation and the ability to interpret it in the context of its subject, correlate with the interests and achievements, to apply in professional activities, see the possible difficulties in pedagogical innovation.

The interactive competence also should be considered as a criterion of practical activity component – the use of methods of pedagogical skills, ability of a teacher to manage teaching situation, the process of socialization, educational and cognitive activity and behavior of students; the projective competence – the ability of students to choose a variety of projects during execution of communication tasks; ability to independently use their experience, knowledge, skills, readiness for communicative and mental activity – research and search competence, which primarily involves activity that is a common indicator of the nature of an individual teacher, characterized by a strong interest in his work and active position.

The criteria for determining components of professional competence reflect its characteristic features and are sufficient for formation of integral formation.

As a result of scientific research, the structure of professional competence of future teachers-philologists has been defined. The research is based on the belief that professional competence has a structural-component composition. The structure of professional competence form the key competencies that combine core competencies.

The structural organization is represented with components, standards, and their performance levels. We have identified cognitive and creative, motivational values, activity and practical components. The defining criteria for cognitive and creative component are: a system of ideas, attitudes, knowledge, reflecting individual and unique ways of an active cognitive attitude of students to the study; knowledge (general theoretical, methodological, special), skills, experience; creative self-realization; understanding the significance of educational activities; a motivational and value-conscious component is an awareness of itself as the bearer of national values, motivation of competence achievement, level of professional awareness, communicative, emotional flexibility behaviors, free operation with the acquired knowledge and skills to search for knowledge; transfer of the known methods of action in new and unusual situation, identifying the activity of thought, initiative, independence in the evaluation of the actions, forecasting meanings of life; activity and practical and professional skills, methods of teaching and learning activities, activity, professional mobility, mastery of educational technology, using methods of teaching skills.

References

1. Vvedenskiy V. N. Competence of a teacher as an important condition for the success in his professional activity // Innovations in education. 2003. –, № 4. P. 21-31.

2. Bolotov V. A. Competencemodel: from the idea to the educational program // Pedagogy. 2003. –, № 10. P. 8-14.
3. Zarubinska I. B. Research of formation of motivational component of social competence of students of higher educational establishments// Socialpedagogy: theory andpractice. 2009. –, № 1. P. 27-32.
4. Piskunov A. I. Teacher education: goal, objectivesand content// Pedagogy. 1995. –, № 4. P. 59-63.
5. Pluzhnik I. Ye. Information of intercultural communicative competence of students in the humanitiesin the process of the professional training;thesis. ... Cand.Sc. T., 2003. P. 228.
6. Symonenko T. V. Formation of professional competence of linguo-communicative competence of students of philology Department;thesis.... Ed.D. K, 2007.

Bandurov S. O.

A Third Year Student

Faculty of Physics and Mathematics

Berdiansk State Pedagogical University

sbandurov@bk.ru

Topalov E. M.

Master Student

Department of Theory and Practice of Translation

Zaporizhia Institute of Economics and Information Technology

Melitopol Detachment

eugenetopalov@outlook.com

THE INTEGRATION OF KNOWLEDGE IN PHYSICS AND ENGLISH IN TRAINING PHYSICS AND TECHNOLOGY STUDENTS

Keywords: integration of knowledge, Physics, English, terminology.

Within his lifetime modern man faces a number of different but interrelated environmental problems. To provide the ability of problem solution and meeting various challenges that arise in everyday life and professional activities, one should be able to analyze and integrate received knowledge in learning and work.

Thus, the formation of integrated knowledge serves as the main component in a modern specialist training. Intensive development of science and technology, increasing amount of information requires from the specialist the ability of grading knowledge, skill and set interrelation between them. The specialist's ability to integrate acquired knowledge makes him versatile and competitive in the conditions of the modern labor market. Such specialist has the whole system of knowledge and can easily perform various tasks in one's field of activity.

In this regard, the problem of forming of integrated knowledge becomes more important nowadays in modern domestic and world teaching science. The problems of educational integration have been researched by the following scientists: M.M. Berulava, V.D. Semenov, L.D. Fedotova, G.O. Shishkin and others. Similar problems were also considered by the foreign researchers A. Bloom, J. Bruner, G. Winthrop and others.

Our analysis of scientific literature has shown that the problem of integrated knowledge formation is quite relevant, but the concrete solution of the problem has not been found yet. The level of integrated knowledge of the Technology students was highlighted in the monograph of H.O Shishkin: "Practical experience in the pedagogical university and the results of our pilot study indicate a low level of integrated knowledge formation with the students of Technology. As a result, the skills of a future teacher, such as comparison; matching; contrast; extrapolation; transformation of knowledge; generalization; finding of the common phenomena in different fields of knowledge, educational concepts and approaches have not been formed." [1, 17].

Based on the results of the analysis and personal experience, we believe that the integration of disciplines "physics" and "English" content partially solve the problem of

Table 1

Table for learning of English physics terminology

1. Елементи кінематики (Elements of kinematics)			
Термін/Закон Term/ Law	Формула Formula	Переклад Translation	Прикладивживання/Визначення Examples of use/Definition
Кінематичне рівняння руху матеріальної точки The kinematic equation of motion of a material point	$\begin{cases} x = x(t) \\ y = y(t) \\ z = z(t) \end{cases}$	The kinematic equation of motion of a material point	The kinematic equation of motion of a material point in a straight line (axis x) has the form: $x = A + Bt + Ct^2$; where $A = 5m; B = 4 m/s;$ $C = -1m/s^2$
Довжина шляху	$ds = v dt;$ $S = v \int_t^{t+\Delta t} dt = v\Delta t$	Path length	The path length of an object in motion in a given time is the length of actual path traversed by the object in the given time.
Швидкість	$v = \frac{ds}{dt}$ $v = \frac{dr}{dt}$	Velocity, speed	Velocity is defined as the rate of change of position with respect to time.
Прискорення	$a = \frac{dv}{dt}$	Acceleration	Acceleration takes place over a period of the order of 5 s.

forming of integrated knowledge and improve the level of knowledge in both disciplines. The problems of integrating physics and English and developing methods of teaching physics in English were discovered in the works of the following scientists: A.A. Potaluyeva, Y.M. Dolgopolov, L.N. Andrianova, A.L. Vavelyuk and others.

For the reason that the students of Physics and Technology have more knowledge in physics, integration of the content of two disciplines need to be implemented with the priority towards physics. Thus, it is possible to achieve the interest of students to learn English in the way of physics. That will make learning more interesting and cause the motivation to study the both subjects.

Intensive development of physics and technology can be mostly observed in Europe and the US, where most of the technical documentation is published in English. Studying by the students of Physics and Technology English professional terminology can serve as a strong foundation for integration of Ukrainian and European Research Area.

Therefore, we believe that the most appropriate area for the integration of Physics and English is a professional terminological base. Because the terminological base is the basis of any science and its knowledge determine the level of competence of a specialist.

For this reason, on example of physics course “Physical principles of mechanics” we have created Table 1, which takes into account the relationship between Physics and English terminology. It allows to integrate knowledge in Physics in the field of English. [2]. Therefore, a student improves the knowledge of Physics and learn English not only at the conversational level but professionally. The proposed table consists of four sections: Term / Law (Ukr.); Formula; Translation(Eng.); Example of use / Definition (Eng.).

Together with introducing a term, or a law in the process of teaching English to students of physical and technological professions, it is necessary to study the information that describes physical process or phenomenon. It is important to ensure that a student has established a clear association between the term and its theoretical justification. All these factors will contribute to a more holistic perception of terms and explanation of the process or the phenomenon, it describes. That is why we have included into the table the section «Term / Law» and its theoretical explanation in the form of physical formulas; it allows you to form the knowledge interrelationship. The presence of examples of use of a term or a law contributes to these secondary consolidation of the material in physics.

For effective formation of the integrated knowledge in Physics and English, you should use the table with themed texts with tests and specific tasks.

Our work will be the basis for integration of knowledge in physics and English, which will raise the level of professional training of the students of physical and technological professions and improve the competitiveness of professionals in the labor market. In the future, we plan to continue the research in this area.

Literature

1. Шишкін Г.О. Методична система формування інтегрованих знань з фізики в процесі підготовки вчителів технологій: [монографія] / Г.О. Шишкін. – Донецьк: Юго-Восток, 2014. – 365 с
2. Є.Н. Топалов, С.О. Бандуров Вивчення англійської мови студентами фізико-технологічних спеціальностей як чинник професійної компетентності майбутнього фахівця // Наукова дослідна робота в системі підготовки фахівців – педагогів у природничій та технологічній галузях: матер. IV Всеукр. наук. – практ. конф. – Бердянськ: БДПУ, 2015. – С. 161-163.

Чемоніна Л. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
(Бердянський державний педагогічний університет),
Україна

ФОРМУВАННЯ МОРФЕМНО-СЛОВОТВОРЧИХ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ НА ОСНОВІ ТЕКСТУ

Ключові слова / Keywords: функціонально-стилістичний підхід / functional-stylistic approach, комунікативно-діяльнісний підхід / communicative-activity approach, початкова школа / primary school.

Одним зі шляхів навчання рідної мови школярів сучасного загальноосвітнього навчального закладу є забезпечення функціонально-стилістичного і комунікативно-діяльнісного підходів до вивчення мовних явищ, що полягають у засвоєнні їх виражальних можливостей і особливостей функціонування в текстах різних стилів. Вищеназвані підходи передбачають дотримання принципу цілісного вивчення мови і мовлення [2; 3]. Кінцевою метою такої системи роботи є формування мовної особистості, тобто людини, яка володіє виражальними засобами рідної мови й уміннями їх доцільно використовувати в різних комунікативних ситуаціях.

Вважаємо, що опрацювання морфеміки і словотвору в такий спосіб допоможе не тільки виробити у школярів уміння членувати слова на значущі частини, встановлювати способи творення слів, а й конструювати зв'язні висловлювання з похідними словами, розрізняти їх комунікативно-стилістичну функцію, помічати та усувати словотвірні та стилістичні огріхи у власному та чужому мовленні.

Дидактичним матеріалом вправ з морфеміки і словотвору має бути текст. Учені-методисти (М. Вашуленко, Є. Гопштер, О. Горошкіна, С. Дубовик, С. Караман, М. Пентилюк, Г. Шелехова та ін.) вважають опору на текст найефективнішим засобом реалізації комунікативно-діяльнісного і функціонально-стилістичного підходів

до вивчення лінгвістичного матеріалу. Нам імпонує думка науковців, що вивчення мовних явищ на основі тексту є методично виправданим, тому що, усвідомлюючи структуру мови (в тому числі і граматичну), учень оволодіває її найвищими засобами, вдосконалює власне мовлення, надає йому таких якостей, як логічність, точність, виразність, доречність тощо. Отже, не можна не погодитись із О. Горошкіною, яка стверджує, що відбираючи навчальний матеріал треба враховувати його функціонально-стилістичну спрямованість і вплив на розвиток зв'язного мовлення [1; 2; 3].

Такої ж думки дотримуються М. Вашуленко та С. Дубовик і визначають функціональний підхід як один із ефективних шляхів підвищення рівня знань школярів з рідної (української) мови, успішного формування в них відповідних практичних умінь і навичок, розвитку й удосконалення усного й писемного мовлення [1].

Оскільки знання й уміння з морфеміки і словотвору конкретизуються в безпосередньому зв'язку з граматичними ознаками різних частин мови, спеціально дібрані для вправ тексти мають передбачати поступове розширення й ускладнення як завдань, так і мовного матеріалу при переході з початкової школи до основної.

Наведемо кілька прикладів завдань, які дозволяють реалізувати комунікативно-діяльнісний та функціонально-стилістичний підходи під час вивчення морфеміки і словотвору в сучасному ЗНЗ.

Завдання № 1 (для учнів початкової школи)

Прочитайте словосполучення, що записала у своєму зошиті учениця ліскової школи Лисичка-сестричка. Вона розгубилася і не знає, в якому тексті їх можна використати. Допоможемо їй. Що це буде за текст? Із чого це видно? Доведіть правильність своєї думки.

Сонячні промінці, веселі струмочки, засмучені бурульки, холодний сніжок, довгоочікувана весна [4].

Завдання № 2 (для учнів основної школи)

Прочитайте словосполучення. Доберіть до них і запишіть спільнокореневі іменники. Визначте, яким способом утворені дібрані слова. Уведіть будь-яку пару до самостійно складеного діалогу. З'ясуйте особливості використання в мовленні словосполучень і споріднених іменників.

- 1) *маршрутне таксі;*
- 2) *плитка шоколаду;*
- 3) *мобільний телефон [4].*

Отже, здійснення комунікативно-діялісного та функціонально-стилістичного підходів під час вивчення морфеміки і словотвору створює підґрунтя для подальшого розвитку та систематизації в основній школі знань, здобутих учнями в початкових класах, удосконалення їх мовно-мовленневих умінь і навичок, що сприяє реалізації загальнодидактичних і лінгводидактичних принципів навчання, безперервному формуванню мовної, мовленневої та комунікативної компетенцій школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання української мови в початковій школі: навч. посіб. / [кол. авторів за наук. ред. М. С. Вашуленка]. – К.: Літера, 2010. – 364 с.

2. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / [кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк]. – К.: Ленвіт, 2004. – 400 с.
3. Шелехова Г. Сучасні підходи до навчання рідної мови в загальноосвітній середній школі / Галина Шелехова // Українська мова і література в школі. – 1998. – № 1. – С. 12–16.
4. Чемоніна Л. Наступність і перспективність вивчення словотвору української мови в початковій та основній школі: монографія / Лада Чемоніна. – Бердянськ: БДПУ, 2012. – 156 с.

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА ЯК ОДНА З ВАЖЛИВИХ СКЛАДОВИХ ЙОГО ПРОФЕСІОГРАМИ

Ключові слова: комунікативна культура, професійна комунікативна культура медичного працівника, професіограма.

Key words: communicative culture, professional communicative culture of medical worker, profессиogram.

Становлення сучасного демократичного суспільства передбачає активну комунікативну взаємодію у професійній діяльності медичних працівників у сфері охорони здоров'я, оскільки професія медичного працівника відноситься до найскладнішої системи «людина – людина».

Аналіз діяльності медичних працівників різних рівнів системи охорони здоров'я свідчить про те, що незважаючи на достатню в більшості випадків суто професійну спеціальну медичну підготовку, наслідки праці медиків часто оцінюються населенням негативно. Причинами цього є відсутність достатнього розвитку комунікативних навиків та недооцінка професійної культури спілкування.

Саме тому, проблема визначення досконалої моделі професійної комунікативної культури медичного працівника, його комунікативних якостей сьогодні перебуває у центрі уваги багатьох дослідників-науковців.

Слід зазначити, що сучасний фахівець медичного профілю постійно перебуває в комунікативних стосунках із членами колективу, пацієнтами та їх родичами. Саме тут виявляються комунікативні здібності медика, що є однією з важливих складових його професіограми.

Професіограма – це спеціальна карта, яка містить розгорнутий перелік умов та характеристик трудової діяльності конкретної професії, її окремих вимог і професійно важливих якостей, які повинен мати працівник.

Професіограма медика – це складна ієрархічна структура, в якій всі аспекти професійної діяльності медичного працівника, а також його особисті якості, навички і вміння взаємопов'язані.

В основі професіограми медичного працівника лежать професійні якості, вміння та навички, які необхідні для виконання медичним працівником його повсякденних професійних обов'язків – надання медичної допомоги населенню.

Наступною складовою професіограми медика є комунікативний аспект, коли медичний працівник повинен вести комунікативну взаємодію з членами колективу, пацієнтами та їх родичами. Тобто комунікативна професіограма – це мовний портрет фахівця.

Перш за все, це професійне мовлення, яке відповідає нормам сучасної літературної мови: точне, зрозуміле, не допускає використання жаргонізмів, вульгаризмів і просторічних слів, багате, лексично різноманітне, відповідає цілям та умовам професійного спілкування медичного працівника.

Водночас комунікативні здібності – це не лише мовлення медичного працівника, а й вміння за допомогою цього мовлення організувати професійну діяльність, зокрема здійснювати вплив на пацієнтів, запобігати конфліктам, забезпечувати міжособистісну взаємодію тощо.

За словами української вченої І. Тимченко, комунікативна культура – це цілісне динамічне утворення, що забезпечує адаптацію та самореалізацію особистості в сучасному суспільстві [4, с. 10].

Вітчизняна вчена М. Рудь впевнена в тому, що комунікативну культуру можна представити як складову професійної культури, що характеризується особистісною й професійною цінністю, спрямованістю на іншого суб'єкта комунікативного процесу [2, с.12].

За словами вітчизняної вченої В.С. Садовської, головний компонент структури комунікативної культури – це комунікативні якості особистості: рефлексія комунікативної діяльності, гнучкість (оперативне творче мислення, що дозволяє орієнтуватися в непередбачених ситуаціях спілкування), емпатія, товариськість, емоційно-психологічна саморегуляція, особистісна атракція. Дані компоненти перебувають у тісній взаємодії, формуючи цілісну, динамічну структуру комунікативної культури. Особистість опосередковує вибір комунікативних цінностей, цінності впливають на вибір знань і вмінь спілкування й визначають його стилістику. У свою чергу комунікативні знання впливають на вибір комунікативних цінностей і розвиток особистості фахівця, що дає імпульс до подальшого освоєння цінностей комунікативної культури [3, с. 87].

Отже, комунікативна культура – це динамічна система, зумовлювана розвитком і саморозвитком особистості, що проявляється у творчому характері освоєння кращих зразків комунікативної діяльності.

Таким чином, комунікативна культура медичного працівника являє собою властивість особистості медика, що засвоює, переосмислює, прагматизує комунікативні знання, цінності, досвід, реалізація яких дає змогу досягати взаєморозуміння у спілкуванні.

Так, базовими для розуміння сутності комунікативної культури медичного працівника є:

- психологічні особливості особистості, що включають товариськість, емпатію, рефлексію комунікативної діяльності, саморегуляцію;
- особливості мислення, що виражаються у відвертості, гнучкості, нестандартності асоціативного ряду і внутрішнього плану дій;
- соціальні установки, що зумовлюють інтерес до самого процесу спілкування і співпраці, а не до результату;
- сформованість комунікативних умінь [1, с. 125].

Отже, ми дійшли висновку, що специфіка професії медичного працівника проявляється у вирішенні проблем, які постають і стосуються конкретної людини, прямо чи опосередковано вона має відношення загалом до всіх форм та видів суспільних відносин і діяльності людей. Це вимагає високого рівня сформованості у медичних працівників професійної комунікативної культури – комплексу комунікативних знань та мовленнєвих умінь, навичок як базового компонента, а також прояву емпатії, рефлексії, креативності, оволодіння якими дозволяє медичному працівникові адекватно користуватися усіма засобами комунікації (як вербальною, так і невербальною) у спілкуванні з членами колективу, пацієнтами та їх рідними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мудрик А. В. Общение в процессе воспитания: учеб. пособие для ВУЗов / А. В. Мудрик – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 320 с.
2. Плотницька І.М. Розвиток комунікативних здібностей державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування: навч.-метод. посіб. / І.М. Плотницька – К.: НАДУ, 2010. – 43 с.
3. Садовская В.С. Основы коммуникативной культуры / В.С. Садовская, В.А. Ремизов; [общ. ред. Ремизова В. А.] – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2011. – 206 с.
4. Тимченко І.І. Формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Харківський держ педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Харків, 2001. – 20 с.

Фролова О.О.

старший викладач
кафедри англійської мови
в судноводінні
Херсонської державної
морської академії

УПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦКУРСУ «СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО СУДНОВОДІЯ» У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ДО РОБОТИ В МУЛЬТИНАЦІОНАЛЬНОМУ СУДНОВОМУ ЕКІПАЖІ

***Анотація.** Обґрунтовано необхідність упровадження спецкурсу з формування соціокультурної компетенції у професійну підготовку майбутніх судноводіїв; розкрито мету, завдання спецкурсу, особливості змісту та рекомендації до його викладання.*

Ключові слова: спецкурс, соціокультурна компетенція, судноводій, мультинаціональний судновий екіпаж.

Сьогодні морська галузь є мультинаціональною. Усі види діяльності базуються на взаємодії та співробітництві між представниками різних країн та культур. Починаючи з 90-х років ХХ століття, концепція «мононаціонального суднового екіпажу» втрачає свої позиції на світовому рівні, натомість ідея «мультинаціонального екіпажу» швидко поширилася на міжнародному ринку морської праці.

Мультинаціональні та мультиетнічні екіпажі стали реальністю останніх десятиліть. Вже не є винятком екіпажі, в яких працюють особи п'яти і більше національностей. Наразі ця цифра ще зростає і варіюється у різних регіонах світу. Така ситуація призводить до зростання проблем порозуміння серед членів суднового екіпажу (на внутрішньому рівні), між судном та береговими службами (на зовнішньому рівні).

До проблеми культурного порозуміння у мультинаціональному судновому екіпажі наразі звертаються вітчизняні (Н. М. Бобришева, С. В. Козак, Л. В. Ліпшиць, С. В. Ситнік, Н. В. Слюсаренко) та зарубіжні дослідники (О. М. Гушін, Х. Іаковакі (Н. Iakovaki), К. Кіреа-Унгуреану (С. Chirea-Ungureanu), Е. Ноубл (А. Noble), М. Проґоулакі (М. Progoulaki), Я. Хорк (J. Horck).

Здійснений аналіз нормативно-правових документів міжнародного (конвенції, кодекси, модельні курси Міжнародної морської організації) та національного (Галузевий стандарт вищої освіти, освітньо-професійна програма) рівнів щодо формування соціокультурної компетенції дозволив охарактеризувати її як необхідний компонент професійної підготовки майбутніх судноводіїв, який потребує спеціальних методик. Однак конкретних розробок, які б відповідали умовам сьогодення, мало. Це може бути обумовлено тим фактом, що Міжнародною морською організацією досі не розроблено і не впроваджено модельний курс з підготовки до професійної діяльності в умовах мультинаціонального професійного середовища.

Треба відзначити, що є певні здобутки у розробці цієї проблеми. Авторами цих розробок виступають зарубіжні дослідники, які є носіями культури своєї країни, менталітету. Переважна більшість робіт присвячена особливостям організації співпраці з представниками певної національності: філіппінцями [2], греками [7], румунами [3], шведами [4], датчанами [6], нігерійцями [5].

У своїх працях «Міжкультурне спілкування на борту судна» (автор – К. Кіреа-Унгуреану (С.Chirea-Ungureanu) [3], та «Управління різноманітністю» (автор – Я. Хорк (J.Horck) [4] рекомендуються наступні кроки підготовки майбутніх судноводіїв до професійної діяльності в межах мультинаціонального екіпажу:

- визнання різноманітності цінностей, уявлень, орієнтирів;
- взаємодія між носіями різних культурних відмінностей;
- сприйняття етно-культурного бачення є основою для соціальної взаємодії;
- обмін досвідом між індивідами та групами, чий погляд, цінності, орієнтири різняться або множинні;
- міжкультурне спілкування – базис для соціальної динаміки, формування культурних контактів [3, 184].

Проте, незважаючи на наявність цих праць, пропонуємо для підвищення рівня сформованості соціокультурної компетенції запровадити у процес професійної підготовки студентів факультетів судноводіння спецкурс «Соціокультурні аспекти фахової підготовки майбутнього судноводія» [1].

Мета спецкурсу – сприяти формуванню соціокультурної компетенції майбутніх судноводіїв у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін у вищих морських навчальних закладах; здійснювати підготовку ініціативних, впевнених комунікаторів та дипломатичних лідерів, здатних ефективно працювати в умовах мультинаціонального суднового екіпажу.

Завдання спецкурсу:

- формування позитивної мотивації майбутніх судноводіїв до професійної міжкультурної взаємодії та співпраці;
- виявлення основних помилок, які впливають на формування міжособистісних стосунків у мультинаціональному екіпажі, та їх роль у процесі виконання професійних обов'язків;
- оволодіння соціокультурними знаннями, вміннями та навичками;
- забезпечення правильної інтерпретації вербальної та невербальної комунікації членів багатонаціонального екіпажу.

Таблиця 1

Навчальний план спецкурсу

№	Зміст	Години
1.	Модуль 1. «Введення до теорії соціокультурної освіти»	8
2.	Модуль 2. «Соціокультурні відмінності у багатонаціональній судновій команді»	8
3.	Модуль 3. «Стратегії міжкультурної взаємодії з членами мультинаціонального суднового екіпажу»	8
4.	Індивідуально-творча робота	4
5.	Самостійна робота	4
	Разом:	32

Спецкурс «Соціокультурні аспекти фахової підготовки майбутнього судноводія» складається з трьох модулів (табл. 1).

Кожний модуль спецкурсу містить перелік тем теоретичного та практичного спрямування. Визначено та прийнято послідовність і поетапність програми спецкурсу: введення, тренування, представлення проблемних завдань, їх пояснення й вирішення з використанням індивідуальної, парної, групової роботи. Програма спецкурсу пропонує лекційні, семінарські та практичні заняття, на яких передбачається отримання теоретичних відомостей, відпрацювання практичних навичок, створення навчальних проєктів, моделювання ситуацій тощо.

Самостійна та індивідуально-творча робота є невід'ємною складовою програми спецкурсу. Вона представлена завданнями у вигляді проєктів та презентацій, наприклад:

1. Протягом навчальної практики ви працювали у мультинаціональній судновій команді. Використовуючи офіційний перелік членів екіпажу (Crew List), представте у вигляді діаграми (у відсотках) кількість представників різних культур та народів. Прокоментуйте особистий склад команди на основі діаграми.

2. Ознайомтесь з «алфавітним» підходом до забезпечення ефективної комунікації на судні:

- журнал “Alert” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.healert.org/filemanager/root/site_assets/centrespreads/centrespread_14.pdf
- стаття С. Ходаярі (S. Khodayri) «Алфавітний підхід та ключові слова для управління мультикультурним екіпажем» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imla.co/imec/IMEC25proceedings.pdf>

Підготуйте та запропонуйте власний «алфавітний» або інший креативний підхід, що характеризує особливості роботи у мультинаціональній судновій команді.

3. Знайдіть матеріал про типи культури «персик» та «кокос»: Managing first meetings: peach and coconut culture: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cambridge.org/download_file/617924/0/. З'ясуйте, до якого типу культури відносяться такі національності: філіппінці, греки, китайці, німці, англійці, турки, поляки, румуни, болгары, шведи, українці, нігерійці, індійці, корейці, японці. Систематизований матеріал представте як проєктну роботу.

Упровадження спецкурсу забезпечує:

- орієнтування майбутніх судноводіїв у цінностях і нормах рідної та іноземної культури та виявлення соціокультурних відмінностей;
- обґрунтоване прийняття рішень, пов'язаних з урегулюванням конфліктів, які виникають на тлі міжкультурних відмінностей членів мультинаціонального судового екіпажу;
- аналіз вчинків представників багатонаціональної судової команди за допомогою отриманих соціокультурних знань;
- переосмислення власного досвіду роботи у мішаному судовому екіпажі.

Література:

1. Навчальна програма спецкурсу «Соціокультурні аспекти фахової підготовки майбутнього судноводія» / Укладач О. О. Фролова. – Херсон: ХДМА, 2014. – 16 с.

2. Andres T. D. Understanding the Filipino seamen / T. D. Andres. – Manila: Manila Values & Technological Management Centre, 1991. – 28 p.
3. Chirea-Ungureanu C. Getting along at Sea-some Aspects related to Culture Matters as Perceived by Romanian Cadets during Their on Board Training / C. Chirea-Ungureanu // Proceedings IMEC-23. – Constanta, 2011. – P. 150-164.
4. Horck J. Diversity Management: A Course for STCW and a Challenge in Pedagogy / J. Horck // Proceedings IMEC-23. – Constanta, 2011. – P. 165-176.
5. Joe J. O. Cross-Cultural Communication Issues on Board / J. O. Joe // Proceedings IMEC-22. – Alexandria, 2010. – P. 248-261.
6. Knudsen F. A Critical Approach to Culture as Collective Programming Applied to Cross-Cultural Crews / F. Knudsen, L. L. Froholdt // WMU Journal of Maritime Affairs. – 2009. – № 8(2). – P.105-121.
7. Theotokas I. Cultural diversity, manning strategies and management practices in Greek shipping / I. Theotokas, M. Progoulaki // Maritime Policy and Management. – 2007. – №34(4). – P. 383-403.

**PROFESSIONALLY ORIENTED TEXTS
AS A BASIS FOR TEACHING OF FOREIGN SPECIALIZED VOCABULARY**

Key words: professionally oriented text, foreign language, selection criteria.

Professionally oriented texts play an important role in the formation of professional culture of future doctors in the study of foreign language. Reading has the priority before speaking of foreign language. It's because of the fact that it requires the direct contact with the foreign language representatives (it occurs rarely in the medical field) while reading foreign texts is an integral part of daily professional activity of health care workers – active search and learning of specific information from a number of professional publications.

The problem of professionally oriented texts as the basis for teaching of foreign specialized vocabulary was studied by such scholars as I. Berman, V. Borschovetska, V. Buhbinder, Yu. Gnatkevich, V. Kondratiev, R. Minyar-Beloruhev, Yu. Semenchuk, A. Solovov, V. Tsetlin, A. Shamov, S. Shatilova, V. Schmidt, V. Allen, B. Mascull, M. McCarthy, M. Senechal, L. White etc. In their works the selection criteria of the active and passive lexical minimum of professionally oriented vocabulary was proposed.

According to the scientific and pedagogical sources work on professional texts to master professionally oriented vocabulary is carried out during the course of study of foreign language in the medical university using different forms of teaching. It depends on the stage of learning. Thus, M. Lyahovytsky determines six main forms of work on professional texts in teaching of foreign language at the university: reading texts with direct understanding (informative reading), which is the basis for all other kinds of work and is implemented at all stages of study; annotating texts (it occurs during the transition to the specialized literature); abstracting of texts; text review at the final stage of study; translation of texts (preferably in writing) [1, p. 22-26].

It is established that the study of special medical vocabulary (terminology) and adapting professional texts by future doctors in the early stages of study are the basis of forming the cognitive component of their professional culture. Then the knowledge of terminological professional vocabulary and ability to its understanding in the process of working with authentic printed text become a part of the educational and professional activities of future physicians.

The selection criteria of professional texts are determined. In the specialized literature the selection criteria are distinguished: situational, i.e. connection with certain typical situations of communication; illustrative, i.e. the ability of the text to illustrate the situation; cognitive value, which is important in informative and socio-cultural context; availability, i.e. relative and content simplicity that allows the student to understand the professional-oriented text; methodological value, i.e. saturation of text by linguistic units(the

terms of professionalisms, speech clichés and structures); linguistic value, i.e. communicative and semantic integrity, content and structural coherence and completeness.

In the context of our study the linguistic criteria, the content criteria and quantitative criteria of authentic text selection by A.A. Kolominovoyu are considered to be important and appropriate [1]. The leading criterion in the selection of the professional texts is the content criterion, because reading as a form of speech activity is aimed at extracting semantic information. In addition, the content criterion determines the text value, not only as educational material for reading, but also to predict what terminology should be selected to provide students with understanding the text information and its use by the discussion and critical analysis of reading.

Thus, the effectiveness of interactive activity with understanding of information depends on the text content in using the terminology by students.

Professional vocabulary, selected from texts that illustrate and visualize verbal information, allows the medical students to expand their lexical minimum and leads to activation and stimulation of their interest to the profession, forming not only the lexical competence, but also professionally oriented communicative competence.

Text skills give great opportunities for further self-study of foreign language by medical students. The ability of students to choose the necessary printed material and compose secondary texts in foreign or native language is a basis for further learning of foreign language [3].

The ability to work with professional foreign literature has a great practical value for the formation of professional culture of future doctors, expanding their view and knowledge, the development of interest to their profession, raising the cultural level.

References

1. O.O. Kolominova. Methods of forming sociocultural competence in teaching of oral English communication: dis.... Candidate. ped.Science: 13.00.02 / KDLU. – K., 1998. – P. 62.
2. M.V. Lyakhovitskii. Methods of teaching of foreign language / M.V. Lyakhovitskii. – Moscow: Higher School, 1981. – 159 p.
3. V.A. Tereshchenko. Language personality as the main concept of copyright discourse / V. Tereshchenko // Humanitarian education in technical schools: Coll. Science. Works of linguistics. Faculty of Humanities. Institute of the National Aviation University. – K., 2007. – Vol. 14 – S. 129.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Аноіація. Професійно орієнтоване навчання має свою специфіку, яка обумовлена певними методичними принципами. Врахування даних принципів та застосування мультимедійних технологій дозволяє створити таке навчально-методичне середовище, в якому можна швидко та ефективно сформувати і розвинути необхідні якості майбутнього фахівця з урахуванням його особистісних характеристик.

Ключові слова: професійно орієнтоване спілкування, мультимедійні технології, методичний аспект.

Keywords: professionally-oriented communication, multimedia technologies, the methodological aspects.

Спілкування є однією з найважливіших потреб людини, необхідної як для її професійної діяльності, так і для саморозвитку, самореалізації. Щоб повноцінно спілкуватися, людина повиненна вміти:

- 1) швидко і правильно орієнтуватися в умовах спілкування;
- 2) правильно спланувати свій виступ чи промову;
- 3) адекватно передати повідомлення;
- 4) забезпечити зворотний зв'язок.

Дидактика розглядає спілкування як умову та механізм формування особистості, розширення її соціального досвіду. Вивченню спілкування, в тому числі і професійного, присвячені роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників (Є. М. Верещагіна, І. О. Зимньої, Г. О. Китайгородської, Л. О. Леонтьєвої, С. Г. Тер-Минасової, та ін).

Всі ці дослідження дозволяють виявити резерви для успішного навчання професійно орієнтованого спілкування, однак у науково-методичній літературі ще не достатньо вивчена проблема мовної поведінки неносія мови в умовах відсутності мовного середовища, немає ефективної системи вправ, завдань та методичних прийомів, які сприяють подоланню явищ інтерференції і вживанню доречних в тій чи іншій ситуації мовних зразків. В цілому мовна підготовка далеко не завжди дозволяє фахівцю якісно вирішувати професійні завдання і задовольняти власні потреби в іншомовному середовищі. Підвищити рівень іншомовної підготовки фахівця означає дати йому знання, практичні навички й уміння, які дозволять випускнику вищого навчального закладу застосовувати іноземну мову для професійного спілкування та набуття додаткових професійних знань.

Практика роботи на кафедрі англійської філології та методики викладання англійської мови Мелітопольського державного педагогічного університету показала, що застосування мультимедійних технологій у професійно орієнтованому на-

вчання іноземних мов є найбільш прийнятним, оскільки вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі являє собою етап у практичному оволодінні мовою, специфіка якого визначається характером подальшої професійної діяльності. При цьому в якості основного завдання виступає не тільки практичне оволодіння іноземною мовою, але і розвиток навичок і умінь, необхідних для виконання майбутньої професійної діяльності в ситуаціях міжособистісного спілкування (участь у конференціях, семінарах, проведення презентацій, листування з колегами).

Ми розглядаємо мультимедійні технології у навчанні професійно орієнтованої англійської мови як активну взаємодію всіх учасників навчального процесу, під час якої відбувається обмін автентичною професійно значущою інформацією і набуття умінь професійного спілкування. При цьому важливо не тільки і не стільки навчитися обмінюватися інформацією іноземною мовою, але й оволодіти навичками самого процесу спілкування (уміння слухати та чути партнера, уміння логічно та аргументовано оформлювати свої думки в усному або письмовому вигляді, і т. ін.).

В умовах професійно орієнтованого навчання іноземних мов завдання викладача – створення такого навчально-методичного середовища, в якому можна було б сформувати і розвинути необхідні якості майбутнього фахівця. Специфіка вищого навчального закладу вимагає відповідних форм і методів формування та розвитку у студентів інтересу як до вивчення іноземної мови, так і до своєї професійної діяльності. Ми вважаємо за необхідне розглядати професійну освіту як складову частину всієї системи освіти, в якій реалізуються освітні програми початкової, середньої, вищої і післявузівської професійної освіти в рамках безперервної освіти.

Цілями безперервної освіти є:

- надання можливості для особистого розвитку і професійного вдосконалення;
- удосконалення знань, практичних вмінь і навичок у професійній області;
- надання можливостей для пристосування до змін, викликаних технічним прогресом.

При цьому ефективність процесу навчання залежить від реалізації наступних принципів:

1) принцип проблемності відіграє велику роль у формуванні інтересу до змісту навчання і до самої навчальної діяльності, що, в свою чергу, підвищує навчальну мотивацію і дає можливість студентам проявити розумову самостійність та ініціативність;

2) принцип диференційованого підходу та принцип урахування індивідуальних особливостей дозволяє викладачу підтримувати навчальну мотивацію та розумову активність студентів протягом всього періоду навчання;

3) принцип комунікативно-ситуативного навчання передбачає використання комплексу комунікативних ситуацій, які охоплюють професійну діяльність майбутнього фахівця, що сприяє подоланню різкого переходу від навчального до природного спілкування завдяки формуванню у студентів міцних асоціативних зв'язків;

4) принцип варіативності режиму роботи передбачає обмін професійно значущою інформацією на груповому та індивідуальному рівнях, а також поєднання аудиторної та позааудиторної роботи з використанням мультимедійних технологій.

Ми вважаємо, що під час навчання професійно орієнтованого іншомовного спілкування на основі мультимедійних технологій значне місце повинні займати типові ситуації професійного спілкування. Вони створюються на основі моделювання життєвих ситуацій, що становлять для студентів інтерес у зв'язку з можливістю їх застосування на практиці. На першому етапі навчання вводиться новий лексичний матеріал і виконуються вправи імітаційного, трансформаційного та конструктивного характеру. На другому етапі нове мовне явище повторюється і закріплюється під час виконання вправ на реплікування. На третьому етапі виконуються вправи в варіативних мовленнєвих ситуаціях: дискусії, рольові ігри, проекти. Таким чином ми досягаємо оптимізації процесу оволодіння навичками та вміннями професійно орієнтованого іншомовного спілкування та робимо його більш ефективним.

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ УЧИТЕЛЕЙ МАТЕМАТИКИ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ

Ключевые слова: универсальные учебные действия, математика, личность.

Keywords: universal education action, math, personality.

За последнее время в обществе произошли изменения в представлении о целях образования и способах их реализации. Школа должна не только вооружать знаниями, умениями и навыками, а формировать универсальные учебные действия для использования и применения этих знаний, умений и навыков в любой жизненной ситуации. Универсальные учебные действия открывают возможность широкой ориентации учащихся, – как в различных предметных областях, так и в строении самой учебной деятельности, включая осознание учащимися ее целевой направленности, ценностно-смысловых и операциональных характеристик.

Роль математики как важнейшего средства коммуникации в формировании речевых умений неразрывно связана и с личностными результатами, так как основой формирования человека как личности является развитие речи и мышления. С этой точки зрения все без исключения задания учебника ориентированы на достижение личностных результатов, так как они предлагают не только найти решение, но и обосновать его, основываясь только на фактах (все задания, сопровождаемые инструкцией «Объясни...», «Обоснуй своё мнение...»).

Работа с математическим содержанием учит уважать и принимать чужое мнение, если оно обосновано (все задания, сопровождаемые инструкцией «Сравни свою работу с работами других ребят»). Таким образом, работа с математическим содержанием позволяет поднимать самооценку учащихся, формировать у них чувство собственного достоинства, понимание ценности своей и чужой личности.

Наличие в курсе математики большого числа уроков, построенных на проблемно-диалогической технологии, даёт педагогу возможность продемонстрировать перед детьми ценность мозгового штурма как формы эффективного интеллектуального взаимодействия. В том случае, если дети научились работать, таким образом, у них формируется и понимание ценности человеческого взаимодействия, ценности человеческого сообщества, сформированного как команда единомышленников, ценности личности каждого из членов этого сообщества.

Главной задачей личностных УУД на уроке математики является формирование личностного смыслообразования (установление учащимися связи между целью

учебной деятельности и её мотивом), жизненного самоопределения и нравственно-эстетического оценивания.

Личностные УУД обеспечивают ценностно-смысловую ориентацию учащихся, точнее умение соотносить поступки и события с этическими принципами, знание моральных норм и умение выделить нравственный аспект поведения и ориентацию в социальных ролях и межличностных отношениях. Применительно к учебной деятельности следует выделить два вида действий. Первый аспект – действие смыслообразования, другими словами, установление учащимися связи между целью учебной деятельности и её мотивом, другими словами, между результатом учения, и тем, что побуждает деятельность, ради чего она осуществляется. Ученик должен задаваться вопросом о том, «какое значение, смысл имеет для меня учение», и уметь находить ответ на него. Второй – действие нравственно-этического оценивания усваиваемого содержания, исходя из социальных и личностных ценностей, обеспечивающее личностный моральный выбор.

Личностные универсальные учебные действия отражают систему ценностных ориентаций школьника, его отношение к различным сторонам окружающего мира.

Для развития ЛУУД нужно использовать разные образовательные технологии.

Современному учителю необходимо применять и вариативно использовать разнообразные технологии обучения для построения процесса обучения школьников таким образом, чтобы развить у каждого ребенка интерес и стремление учиться, а также сформировать у ребенка совокупность универсальных учебных действий, которые позволят ему самостоятельно осуществлять процесс познания и обеспечат способность к организации самостоятельной учебной деятельности.

Список литературы:

1. Асмолов А.Г. Формирование универсальных учебных действий в основной школе: от действия к мысли – М.: Просвещение, 2010. – 196 с.